

Jens Reboli Bredesen

Koste hva det koste vil: Reaksjoner på strømkrisen og tilhørende tiltak

En netnografisk studie av kommentarfeltene på statsministerens kontor sin Facebook-side

Masteroppgave i Innovasjon, entreprenørskap og samfunn

Veileder: Berit Therese Nilsen

Medveileder: Lucia Liste Munõz

Mai 2023

Jens Reboli Bredesen

Koste hva det koste vil: Reaksjoner på strømkrisen og tilhørende tiltak

En netnografisk studie av kommentarfeltene på statsministerens kontor sin Facebook-side

Masteroppgave i Innovasjon, entreprenørskap og samfunn
Veileder: Berit Therese Nilsen
Medveileder: Lucia Liste Munõz
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for geografi

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I 2020 var strømprisene på Nord Pool-børsen 11,6 øre per kilowatttime i gjennomsnitt, den laveste prisen per kilowatttime registrert noensinne. I 2021 steg prisen til en historisk høy 63,4 øre per kilowatttime. Årsakene til prisstigningen er mange. De økte strømprisene og regjeringens støtteordninger skapte et enormt engasjement hos det norske folk. Mange tyr til sosiale medier, eksempelvis Facebook, hvor det skrives tusenvis av kommentarer på statsministerens kontor sin Facebook-side. Formålet med denne masteroppgaven er å besvare følgende problemstilling:

«Hvilke tiltak ble iverksatt av regjeringen under strømkrisen for perioden 2021-2022, og hvordan reagerte folk på Facebook som følge av tiltakene?»

Problemstillingen besvares gjennom en kvalitativ tilnærming med netnografi som metode. Netnografi brukes for å studere sosiale interaksjoner og samfunn på internett. Målet med metoden er å forstå og representere nettbaserte sosiale opplevelser. Her benytter jeg meg av tre ulike Facebook-innlegg og tilhørende kommentarfelter fra statsministerens kontor sin Facebook-side. Datamaterialet kategoriseres i samsvar med ENCHANT-protokollen, et EU-finansiert prosjekt som tar sikte på å støtte energiomstillingen ved å teste virkningen av intervensjoner som påvirker energiforbrukeratferd i storskala over hele Europa. Oppgaven skrives selvstendig med tilknytning til prosjektet slik at mine funn kan brukes der. Funnene fra analysen diskuteres opp mot relevant teori på sosial aktivisme, energi, motstand, identitet, bærekraft og sosial aksept.

Diskusjonen av analysens funn opp mot relevant teori viser at folk reagerer i hovedsak med frustrasjon, sinne og misnøye over strømsituasjonen. Dette kan knyttes til hvordan folk mister tilgang på rimelig og stabil pris, en manglende ivaretagelse av samfunnet i tråd med sosial og økonomisk bærekraft, dårlig samarbeid mellom folket og regjeringen, samt regjeringens håndtering av strømkrisen og deres evne til å utvikle tiltak. Folk i kommentarfeltene viser til en utbredt politikerforakt, identitetsrelaterte perspektiver og sosiale ulikhet som følge av strømkrisen. Statsministeren og regjeringen anses som hovedansvarlige, men folk trekker også frem Nord Pool, ACER, EØS-avtalen og Parisavtalen. Ingen av de relevante aktørene stilles i et godt lys, da folk ønsker en bedre håndtering av strømkrisen. I kommentarfeltene blir det foreslått bedre støtteordninger, reforhandling av avtaler, nyvalg av regjeringen, like strøm- og nettleiepriser over hele landet, samt et pristak på strømmen.

Abstract

In 2020, electricity prices on the Nord Pool exchange were 0,12 NOK per kilowatt hour on average, the lowest price per kilowatt hour ever recorded. In 2021, the price rose to a historic high of 0,63 NOK per kilowatt hour. There are many reasons for the price increase. The increased electricity prices and the government's support schemes created enormous engagement among the Norwegian people. Many turn to social media, for example Facebook, where thousands of comments are written on the Prime Minister's office's Facebook page. The purpose of this master's thesis is to answer the following question:

"Which measures were implemented by the government during the electricity crisis for the period 2021-2022, and how did people react on Facebook as a result of the measures?"

The problem is answered through a qualitative approach using netnography as a method. Netnography is used to study social interactions and communities on the internet. The aim of the method is to understand and represent online social experiences. Here I make use of three different Facebook posts and associated comment fields from the Prime Minister's office. The data is categorized in accordance with the ENCHANT protocol, an EU-funded project that aims to support the energy transition by testing the impact of interventions that influence energy consumption behavior on a large scale across Europe. The assignment is written independently in relation to the project. The findings from the analysis are discussed with theory on social activism, energy, resistance, identity, sustainability and social acceptance.

The discussion of the analysis's findings against relevant theory shows that people mainly react with frustration, anger and dissatisfaction with the electricity situation. This can be linked to how people lose access at a reasonable and stable price, a failure to look after society in line with social and economic sustainability, poor cooperation between the people and the government, as well as the government's handling of the electricity crisis. People in the comment fields refer to a widespread disdain for politicians, identity-related perspectives and social inequality as a result of the electricity crisis. The prime minister and the government are seen as primarily responsible, but people also highlight Nord Pool, ACER, the EEA agreement and the Paris agreement. None of the relevant actors are portrayed in a good light, as people want a better handling of the electricity crisis. In the comment fields, better support schemes, renegotiation of agreements, new government elections, equal electricity and grid rental prices throughout the country, as well as a price cap on electricity are proposed.

Forord

Innleveringen av denne masteroppgaven markerer slutten på mine fem år som student på NTNU i Trondheim. Disse årene har gitt meg mange fine stunder, men også flere av de mest frustrerende stundene i mitt liv. Nå som jeg er ved slutten av min skolegang kjenner jeg på en mestringsfølelse og at jeg er fornøyd med egen innsats. Det er blandede følelser å si seg ferdig som student, men det skal bli godt å komme seg videre og ta fatt på nye utfordringer.

Når det kommer til perioden med skriving av masteroppgave ønsker jeg å takke veilederen min Berit Therese Nilsen. Takk til deg for hyggelige veiledningstimer, gode og konstruktive tilbakemeldinger og at du har svart på alle mine spørsmål. Jeg ønsker også å takke Lucia Liste Munõz for inkludering i ENCHANT-prosjektet, samt gode innspill underveis. Dere har begge vært til stor hjelp på hver deres måte, og har hjulpet meg med å komme i havn med oppgaven.

Videre ønsker jeg å takke både venner og familie for god støtte og engasjement gjennom studietiden, spesielt i den siste innspurten med masteroppgaven. Jeg setter stor pris på deres interesse, støtten dere gir meg og ikke minst de sosiale avbrekkene jeg har med dere.

Til slutt vil jeg takke Ida. Takk for god hjelp med rettskrivning og kvalitetssjekk av oppgaven min, noe jeg setter stor pris på. Takk for at du deler egne erfaringer fra din tid med oppgaveskriving, at du hører mine bekymringer og for at du kommer med gode råd. Takk for våre gode samtaler og den uendelige støtten du har gitt meg i denne perioden og til vanlig.

God lesning!

Jens Reboli Bredesen
Trondheim, mai 2023

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	V
ABSTRACT.....	VII
FORORD.....	IX
TABELLISTE.....	XIII
1 INTRODUKSJON.....	1
1.1 TILKNYTNING TIL ENCHANT.....	2
1.2 OPPGAVENS STRUKTUR.....	2
2 AVTALER & AKTØRER.....	5
2.1 KRAFTMARKEDET & NORD POOL.....	5
2.2 NORGES SAMARBEID MED EU.....	6
2.3 ACER.....	7
2.4 PARISAVTALEN & DET GRØNNE SKIFTET.....	8
3 TEORETISK RAMMEVERK & RELEVANTE BEGREPER.....	9
3.1 SOSIAL AKTIVISME & BETYDNINGEN AV ENERGI.....	9
3.2 AKSEPT AV ENERGIPOLITISKE TILTAK.....	10
3.3 MOTSTANDSTEORI & ENERGIDEMOKRATI.....	11
3.4 IDENTITET & KLASSEFORSKJELLER.....	12
3.5 BÆREKRAFT & SOSIAL AKSEPT.....	13
4 METODE.....	17
4.1 KVALITATIV TILNÆRMING.....	17
4.2 NETNOGRAFI.....	17
4.2.1 Valg av nettsted & innlegg.....	19
4.2.2 Utvalg av kommentarer.....	22
4.3 ETTERARBEID & ANALYSE.....	23
4.4 ETISKE BETRAKTNINGER.....	24
4.4.1 Konfidensialitet & anonymisering.....	25
4.5 FORSKNINGENS KVALITET.....	25
4.5.1 Pålitelighet.....	25
4.5.2 Gyldighet.....	26
4.5.3 Generaliserbarhet.....	27

4.5.4 <i>Transparens & refleksivitet</i>	28
5 ANALYSE	29
5.1 KOMMENTARENS STIL & SENTIMENT	29
5.2 ENERGISPARING & OVERHOLDELSE AV RETNINGSLINJER	30
5.3 POLITIKERFORAKT	31
5.4 IDENTITET	32
5.5 SOSIALE ULIKHETER	34
5.6 LØSNINGSFORSLAG	36
5.7 TILSKRIVELSE AV SKYLD & ANSVARFORDELING	37
5.8 OPPSUMMERING AV VIKTIGE FUNN	39
6 DISKUSJON	41
6.1 ET HAV AV NEGATIVITET	41
6.2 SAMFUNNSMESSIGE UTFORDRINGER FOR AKSEPT	42
6.3 MOTSTAND TIL POLITIKERE	43
6.4 PERSPEKTIVER PÅ HISTORISK ARV & KLASSEFORSKJELLER	45
6.5 MANGEL PÅ SOSIAL & ØKONOMISK BÆREKRAFT	46
6.6 ET BREDT SPEKTER AV MULIGE LØSNINGER	47
6.7 SKYLDFORDELING & SYNDEBUKKER	49
6.8 ANSVAR & LIKESTILLING I DET NORSKE KRAFTMARKEDET	50
7 KONKLUSJON	51
7.1 VIDERE FORSKNING	53
REFERANSELISTE	55

Tabelliste

TABELL 1: OVERSIKT OVER TILTAK OG FORSLAG PRESENTERT PER INNLEGG. 21

TABELL 2: INNLEGGETS EGENSKAPER OG BETYDNING. 23

1 Introduksjon

I 2020 målte den gjennomsnittlige strømprisen på Nord Pool-børsen 11,6 øre per kilowatttime, som den laveste prisen registrert noensinne. I 2021 steg strømprisen til en historisk høy 63,4 øre per kilowatttime, før det fortsatte å øke. Det første halvåret i 2022 hadde Østlandet en gjennomsnittlig spotpris på 1,56 norske kroner per kilowatttime, som tilsvarer nesten tre ganger høyere pris enn samme periode i 2021 (Fornybar Norge, u.å.a). Årsakene til prisstigningen er mange. Krigens gasskonflikt med Europa har påvirket energiprisene i hele verdensdelen. Lavere magasinnivåer og tekniske problemer med kjernekraftverk i Frankrike har også ført til høyere priser. Dårlig vær, med tørke på Sør- og Østlandet, har ført til mindre produksjon av kraft (Fornybar Norge, u.å.a). Strømprisene i Norge påvirkes da vi er med i det nordiske og europeiske kraftmarkedet. I det nordiske kraftmarkedet har Norge forbindelser til Sverige, Finland, Danmark, Nederland, Tyskland og Storbritannia (Statnett, u.å.). Dette medlemskapet gir bedre strømforsyning og effektiviserer kraftbruk, men gjør også Norge mer avhengige av naboland med hensyn til prisvariasjon (Fornybar Norge, u.å.a).

De økte strømprisene og tiltakene regjeringen foreslår og iverksetter i forbindelse med dette skaper debatt og enormt engasjement hos det norske folk. Mange mennesker tyr til sosiale medier, eksempelvis Facebook, hvor de ytrer sine meninger gjennom kommentarfeltene. Jeg finner det interessant å undersøke hva som blir uttrykt i kommentarfeltene, da dette kan gi innsikt i hva folk faktisk mener, samt hvordan de reagerer på tiltakene som blir foreslått og satt i verk. Ettersom kommentarene er skrevet på eget initiativ av hver enkelt bruker, tilbyr kommentarfeltene ufiltrerte data, som det er spennende å undersøke nærmere. Både for å få innsikt i motivasjonen for å dele sine meninger i det offentlige rom, men også for å se nærmere på hvilke meninger som ytres. Muligens oppleves denne porten som en av de mer direkte måtene å kommunisere med statsministeren og regjeringen, eller som en måte å utøve demokratiet på. Med dette som bakteppe lyder oppgavens problemstilling som følgende:

«Hvilke tiltak ble iverksatt av regjeringen under strømkrisen for perioden 2021-2022, og hvordan reagerte folk på Facebook som følge av tiltakene?»

For å utforske problemstillingen har jeg utformet ytterligere fire underproblemstillinger i tråd med ENCHANT-prosjektet. Disse vil bidra til å se flere dimensjoner av fenomenet, slik at jeg kan få bedre innsikt i hvordan og hvorfor folk reagerte på strømkrisen og regjeringens tiltak.

Underproblemstilling 1: *«Hvilke hovedtemaer eller kontroverser diskuteres, og hvilke følelser er tilknyttet»?*

Underproblemstilling 2: *«Hvilke aktører holdes ansvarlige for energibrukspolitikken i kommentarfeltene»?*

Underproblemstilling 3: *«Hvordan vurderes de relevante aktørene i lys av skyld og hvem blir sett i et positivt lys»?*

Underproblemstilling 4: *«Hva slags løsninger foreslår de som deltar i diskusjonen om energipolitikk»?*

Jeg har valgt å skrive om strømkrisen og tilhørende tiltak, da det er et dagsaktuelt tema, i tillegg til at jeg som mange andre har erfart utfordringene de økte strømprisene medfører. Studiet tar utgangspunkt i Facebook-siden til statsministerens kontor, da den er interessant og aktuell, publiserer innlegg om strømsituasjonen og tiltak regelmessig, har et høyt aktivitetsnivå i kommentarfeltene og gir tilgang til et bredt datamaterialet for denne oppgaven.

1.1 Tilknytning til ENCHANT

Oppgaven skrives selvstendig, men i samarbeid med det EU-finansierte forskningsprosjektet ENCHANT – Energy Efficiency through behavior Change Transition Strategies (ENCHANT, u.å.), slik at mine funn kan brukes også der. Prosjektet skal undersøke hvordan energikrisen er opplevd i de ulike landene som deltar i prosjektet og tar sikte på å støtte energiomstillingen ved å teste virkningen av intervensjoner, som påvirker energiforbrukeratferd i storskala over hele Europa. Intervensjonene vil bli utviklet, tilpasset og testet med mål om å frigjøre et energieffektivitetspotensial i offentligheten gjennom atferdsendring. Videre kombinerer prosjektet dataene som samles inn fra implementeringen av disse intervensjonene. Allerede eksisterende data analyseres igjen i et empirisk informert beslutningsverktøy for effektivt kampanjedesign rettet mot energieffektivitet, relevant for en rekke offentlige og private aktører (ENCHANT, u.å.).

1.2 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i 7 hovedkapitler. I kapittel 2 gir jeg en oversikt over flere avtaler og aktører som Norge er involvert i eller samarbeider med. Jeg gjør dette for å sette de ulike aspektene av strømkrisen i kontekst og forklare aktører og avtaler som kan påvirke situasjonen

vi befinner oss i. Dette inkluderer det norske og europeiske kraftmarkedet, Nord Pool, EØS-avtalen og samarbeidet med EU, ACER, samt Parisavtalen og det grønne skiftet. I kapittel 3 gjør jeg rede for oppgavens teoretiske rammeverk og relevante begreper. Her ser jeg nærmere på aksept av energipolitiske tiltak, motstand, identitet og klasseforskjeller, bærekraft og sosial aksept. I kapittel 4 presenteres metodisk tilnærming og valg av metode, valg av nettsted og innlegg, guide for utvalg av kommentarer, etterarbeid, etiske betraktninger og forskningens kvalitet. Kapittel 5 utgjør oppgavens analytiske del. Her presenteres datamaterialet jeg har hentet ut fra ulike kommentarfelter og tolket ut i fra bestemte kategorier fra ENCHANT-prosjektet. Der gjør jeg rede for funn fra kategoriene: kommentarenes stil og sentiment, energisparing og overholdelse av retningslinjer, politikerforakt, identitet, sosiale ulikheter, løsningsforslag, tilskrivelse av skyld og ansvarsfordeling. I kapittel 6 diskuterer jeg mine funn fra analysen opp mot det teoretiske rammeverket, avtaler og aktører. Målet med diskusjonen er å danne et grunnlag for å besvare oppgavens problemstillinger presentert i kapittel 7. Avslutningsvis kommer jeg med forslag til videre forskning.

2 Avtaler & aktører

I dette kapittelet gir jeg en oversikt over avtaler som Norge er involvert i og aktører vi samarbeider med. Jeg gjør det for å sette de ulike aspektene av strømkrisen i kontekst og beskrive aktører og avtaler som kan påvirke situasjonen. Dette er aktuelt ettersom mange diskuterer disse avtalene og aktørene i kommentarfeltene. Det som beskrives er tatt ut i fra nettsider om aktørene og vektet derfor kun deres perspektiv på egen rolle. Aktørene og avtalene som beskrives er det norske og europeiske kraftmarkedet, Nord Pool, EØS-avtalen og Norges samarbeidet med EU, ACER, samt Parisavtalen og det grønne skiftet. Ved å fremstille disse perspektivene blir det tydeligere hvordan aktørene oppfatter seg selv og det blir lettere å måle innholdet i kommentarene opp mot aktørenes egen stemme.

2.1 Kraftmarkedet & Nord Pool

Norske energiforbrukere har siden slutten av andre verdenskrig til slutten av 1980-tallet hatt tilgang på billig strøm via fornybar vannkraft og har derfor vært vant med energiforsyning til lav pris. Årsaken var mange fosser og sosialdemokratiske regjeringer som har subsidiert vannkraftutbygging for å gi billig strøm til folk og industri. I tillegg har det vært en sentralisert tilnærming til produksjon og distribusjon av strøm i Norge, som har krevd utvidelse av produksjonskapasiteten i god tid før økning av etterspørsel. Resultatet ble at mange norske vannkraftverk har vært i drift i flere tiår og blitt betalt for flere ganger (Thue, 1996). I 1990 kom en ny energilov for konkurransesetting av kraftmarkedet i Norge. Norske forbrukere ble blant de første som fritt kunne velge sin egen strømleverandør, som førte til konkurranse mellom kraftleverandørene. I 1996 ble *Nord Pool* stiftet som den første kraftbørsen i verden hvor det kunne handles kraft på tvers av landegrenser. Norge er med i det nordiske og europeiske kraftmarkedet, hvor det handles kraft med Sverige, Danmark, Finland, Nederland, Russland, Tyskland og Storbritannia (Regjeringen, 2021a).

Markedsprisen for strøm fastsettes på Nord Pool avhengig av tilbud og etterspørsel. Energiutvekslingen foregår slik at kraften går fra områder med lav pris til områder med høy pris. Slik utfyller de ulike landenes kraftsystemer hverandre. Krafthandelen gir inntekter til norske kraftprodusenter og øker norske forbrukere sin forsyningsikkerhet (Regjeringen, 2021a). Videre mottar Statnett flaskehalsinntekter som brukes til å redusere forbrukernes nettleie. Elektrisk strøm er vanskelig å lagre, som vil si at det alltid må være balanse mellom produksjon og forbruk. Prisene kan påvirkes av eksempelvis overføringsforhold, temperatur og

nedbør. Markedsplassen kalles Nord Pool Spot hvor kraftvolumer kjøpes og selges av produsenter, leverandører og forbrukere. Strømregningen inkluderer strømpris, nettleie, merverdiavgift og elavgift, en avgift til Energifondet og betaling for elsertifikater. Husholdningene i Troms, Finnmark og Nordland er fritatt merverdiavgiften. Husholdninger i Nord-Troms og Finnmark er fritatt elavgiften (Regjeringen, 2021a).

2.2 Norges samarbeid med EU

For Norge er de nordiske og europeiske landene de mest betydningsfulle samarbeidspartnerne innenfor politikk og økonomi. *EØS-avtalen* vil si det europeisk økonomiske samarbeidsområde og utgjør et fundament for Norges forbindelser til Europa. For at landets interesser ivaretas vil regjeringen engasjere seg mer aktivt i henhold til EØS-avtalen. Det vil si at de utnytter avtalens handlingsrom for å ivareta viktige nasjonale interesser (Regjeringen, u.å.). I følge regjeringen (2021b) sine nettsider gir EØS-avtalen norske borgere og næringsliv de samme rettighetene og pliktene som andre EØS-land når det gjelder handel, investeringer, bank- og forsikringstjenester, samt tjenesteyting. I tillegg gir det retten til å studere, jobbe og bo i andre EØS-land. Avtalen knytter Norge, Island og Liechtenstein til EUs, altså den europeiske unions, indre marked som består av 30 land og mer enn 450 millioner borgere. Avtalens formål er å avvikle handelshindringer og etablere felles regler for fri flyt av varer og folk. Det indre markedet baserer seg på et felles regelverk som skal praktiseres likt av medlemslandene. Videre omfatter avtalen samarbeid innenfor miljøvern, utdanning, forskning, innovasjon, likestilling, statistikk, små- og mellomstore bedrifter, kultur, turisme, helse- og forbrukerspørsmål, arbeidsliv og sosiale spørsmål (Regjeringen, 2021b).

EU-retten, inkludert bestemmelsene om de fire friheter og konkurransebestemmelsene, er inkludert i EØS-avtalen. Avtalen består av en statisk hoveddel, dynamiske vedlegg og protokoller som oppdateres i takt med nye EØS-relevante regler i EU. EØS-avtalen omfatter ikke den økonomiske og monetære union, EUs handelspolitikk, landbrukspolitikk, tollunion, bistandspolitikk, fiskeripolitikk, utenriks- og sikkerhetspolitikk og justis- og innenrikspolitikk. Norges samarbeid med EU på disse områdene reguleres gjennom separate avtaler (Regjeringen, 2021b). Medlemslandene av *EFTA*, altså det europeiske frihandelsforbund eller EØS kan gi innspill i forberedende fase, men har ingen deltakelse i EU sin beslutningsprosess. EØS-avtalen gir mulighet for deltakelse innenfor EU sine byråer og programmer. Videre er Norge forpliktet til å la EFTA sitt overvåkningsorgan og domstol påse at norske myndigheter og virksomheter

følger avtalen. EU forpliktet også til å sørge for at EØS/EFTA-landenes rettigheter respekteres (Regjeringen, 2021b).

2.3 ACER

Byrået for samarbeid mellom reguleringsmyndigheter, eller *ACER*, er et tilsyn som bidrar til harmonisering av tekniske regelverk, fører tilsyn med energimarkeder og tilrettelegger for utbygging av nytt strøm- og gassnett og inkluderer mellomlandsforbindelser (Fornybar Norge, u.å.b). Kraftproduksjonen her til lands varierer, men gjennom samarbeid med andre land blir Norge bedre egnet til å håndtere perioder med høyt forbruk og driftsforstyrrelser. Det vil si at vi kan kjøpe strøm når det trengs og selge når det er overskudd. Norge sin tilknytning til Europa gir bedre forutsigbarhet og tilgang til andre former for kraftproduksjon. Samtidig blir Norge mer påvirket av strømprisene i andre land. Det vil si at samarbeid og utveksling er viktig for kontinuerlig tilgang på kraft (NVE, 2022). I mars 2018 vedtok stortinget EUs tredje energimarkedspakke. Ettersom Norge hadde vært medlem av det europeiske kraftmarkedet i over 20 år ville ikke energimarkedspakken medføre store endringer for oss. Resultatet av de nye reglene ville imidlertid styrke hensynet til forbrukerne og samarbeidet mellom landene for å nå klima- og forsyningssikkerhetsmål. Krafthandel med Europa skaper store verdier og bidrar til raskere omstilling til mer klimavennlig energibruk (Fornybar Norge, u.å.b).

Norge har fått en observatørplass i ACER, som gir oss bedre mulighet til å påvirke tilsynets arbeid. Det skal også sies at vi fortsatt beholder suvereniteten over vannkraften og beslutninger om vindkraft og nye kabler. I henhold til norske regler kreves det to tredjedeler offentlig eierskap i vannkraftproduksjon og 90 prosent er eid av kommuner, fylkeskommuner og staten. En tilknytning til EU endrer ikke dette, slik at Norge fortsatt kontrollerer egne vannkraftressurser. ACER kan ikke pålegge utbygging av kabler eller økt effektkjøring, da disse avgjørelsene tas i Norge (Fornybar Norge, u.å.b). Kraftkabler eller utenlandskabler sikrer energiforsyningen og gir Norge muligheten til å selge egen kraft til andre land. ACER gir råd til EU om hvilke kabler som bør prioriteres, men EU har ikke myndighet til å gi konsesjoner til kabler. Konsesjonsmyndighetene i Norge og andre land bestemmer dette. Regjeringen sier at ACER ikke påvirker strømprisene i Norge, da prisen på kraft i hver ende av kablene styrer flyten i kablene. Bygging av nye kabler kan bidra til jevnere priser over tid. ACER har ingen vedtaksmyndighet over Norge eller norske kraftselskaper og EFTA sitt overvåkningsorgan vil fortsatt fatte vedtak om Norges etterlevelse av det felleseuropeiske regelverket (Fornybar Norge, u.å.b).

2.4 Parisavtalen & det grønne skiftet

I følge regjeringen (2021c) sine nettsider innebærer det grønne skiftet at Norge og en rekke andre land må bli lavutslippsland innen 2050, ved å omstille samfunnet til å operere innenfor naturens bæreevne. Dette krever en global overgang til tjenester og produkter som har minimale negative effekter på klimaet og miljøet. Alle samfunnsområder og aktører må gjennomgå en omstilling for å oppfylle kutt i klimagassutslippene som er satt i *Parisavtalen*. Her har innovasjon, teknologiutvikling og næringslivet en viktig rolle. I Norge finnes det flere instanser som bidrar til nye løsninger for lavutslipp og fornybar energi innen aspekter som transport, bygg og industri. Dette kan eksempelvis være Forskningsrådet, Enova, Innovasjon Norge, Siva og Nysnø klimainnvesteringer. Disse bidrar også til utvikling av nye næringer som er viktige for et lavutslippssamfunn. Næringslivet har allerede utviklet flere veikart for å kutte utslipp, skape vekst og arbeidsplasser. Dette er viktig grep næringene kan gjøre og viser hvilke rammevilkår som må være på plass. Disse veikartene fungerer som en rettesnor for myndighetene og bedrifter, og bidrar til samarbeid og koordinering av tiltak som fremmer bærekraftig utvikling (Regjeringen, 2021c).

3 Teoretisk rammeverk & relevante begreper

I dette kapitlet gjør jeg rede for oppgavens teoretiske rammeverk. Først går jeg inn på begrepene sosial aktivisme og energi, da jeg opplever kommentarfeltene som en form for aktivisme i lys av strømkrisen, hvor folk gir uttrykk for energiens betydning i det moderne samfunn. Deretter tar jeg for meg aksept av energipolitiske tiltak, da regjeringens foreslåtte og iverksatte tiltak blir mye diskutert og dårlig mottatt. Derfor ser jeg det hensiktsmessig å sette seg inn i hva som kreves for at folk skal akseptere ulike tiltak. Etterfulgt gjør jeg rede for motstandsteori med fokus på sivil ulydighet, taktikker for demonstrative handlinger, sosiale bevegelser og energidemokrati. Dette da folk i kommentarfeltene uttrykker motstand til regjeringen og deres tiltak, samt avtaler og aktører som Norge er del av og samarbeider med. Videre går jeg inn på teori knyttet til identitet og klasseforskjeller, da det er mange i kommentarfeltene som bruker identitetsrelaterte og historiske argumenter mot hvordan regjeringen håndterer strømkrisen og tilhørende tiltak. Avslutningsvis gjør jeg rede for begrepene bærekraft og sosial aksept, da jeg ser det nyttig i forbindelse med å undersøke om energipolitikken er bærekraftig i sammenheng med sosiale og økonomiske aspekter, samt hvorfor den aksepteres sosialt eller ikke. Det teoretiske rammeverket gir meg et grunnlag for å kunne diskutere funn fra analysen og trekke slutninger.

3.1 Sosial aktivisme & betydningen av energi

Det siste tiåret har sett en stor endring i *sosial aktivisme* tilknyttet energipolitikk, hvor millioner av mennesker over hele verden har engasjert seg og vist ulike former for motstand (Boucher et al., 2021). Nylige studier viser at lokal motstand mot ulike former for energiutvikling øker i takt med energiomstillingen (Ocelik et al., 2021). Det er en rekke faktorer som bidrar til motstanden på dette området, inkludert politisk ideologi, stedsidentitet, synspunkter på klima, økonomisk vekst, bekymring for sosiale sikkerhetstiltak, miljørisikoer og forpliktelser til grønne ideologier (Sovacool & Dunlap, 2022). Tilgangen på og bruken av energitjenester er ofte avgjørende for å sikre befolkningens grunnleggende behov. Hvis folk blir nektet slik tilgang kan det få alvorlige konsekvenser for både fysisk og psykisk helse, samt velvære (Walker et al., 2016). I tillegg står vi overfor betydelige utfordringer som krever store endringer i hvordan energien produseres, forbrukes og styres i mange land (Maréchal & Holzemer, 2018). Sovacool (2009) forklarer i sin artikkel at forbrukerne har heterogene interesser og verdisyn når det kommer til energirelaterte spørsmål.

I følge Aune (2007) har begrepet *energi* flere betydninger i dagens samfunn. Han hevder energi kan ses i sammenheng med et vitenskapelig, økonomisk, miljømessig og sosialt velferdssyn, og energisikkerhet. Videre er det ulike oppfatninger av hva energiproblemer er (Sovacool, 2009), der blant annet politiske synspunkter kan bidra til å forme perspektiver angående energipolitikk. Dette er særlig sannsynlig for de som har liten erfaring og forståelse av teknologien (Boudet et al., 2018). Andre faktorer som kan påvirke menneskers meningsdannelse med hensyn til energipolitikk er andres meninger, mediene, regjeringen, industrien, sosiale bevegelser, ulike strategier, protester og utdanning (Howell et al., 2018). Selv om energiomstillinger ofte tar sikte på å løse ulike utfordringer avhenger det også av en offentlig aksept. Flere studier har undersøkt perspektiver og aksept av tilbuds- og etterspørselsteknologi i ulike skalaer, samt dets praksis og hverdagslige bruk (Maréchal & Holzemer, 2018).

3.2 Aksept av energipolitiske tiltak

Forskere understreker viktigheten av hvordan sosial forståelse former folks holdninger og reaksjoner på energipolitiske tiltak. Sosial forståelse gir mening til ukjente prosesser eller prosjekter, som energiteknologi, gjennom sosiale prosesser. Dette kan være samhandling med andre eller påvirkning fra media. Slike forståelser kobles ofte til nye energitiltak ved hjelp av folk sine eksisterende perspektiver. Eksempelvis reagerer mennesker på en form for ressursutvinning basert på sine tidligere erfaringer som har påvirket deres samfunn (Batel & Devine-Wright, 2015). Området hvor nye energipolitiske tiltak introduseres er viktig, da det kan påvirke dets mulige suksess, risiko- og nyttestrukturer, som også påvirkes av regulatoriske og politiske kontekster. Kontekstene avgjør beslutninger, prosesser, økonomiske incentiver for forbrukere og signalene som politikerne sender til samfunnet. For å forstå hvordan et samfunn kan akseptere eller avvise nye energipolitiske tiltak, ser forskere i økende grad på rollen til både sosiale og politiske institusjoner (Batel & Devine-Wright, 2015).

Wolsink (2018) sier at aksept ikke er en enkel variabel, men heller en kompleks prosess å oppnå *sosial aksept*, da flere aktører og interessenter er involvert. Sosial aksept innebærer en sosiopolitisk, - markeds- og samfunnsaksept. *Sosiopolitisk aksept* referer til graden av aksept for politikk og teknologier i offentligheten, beslutningstakere og andre interessenter på et samfunnsmessig nivå. *Markedsaksept* innebærer forbrukernes, investorenes og firmaenes vilje til å bruke, samt investere i nye teknologier eller produkter. *Samfunnsaksepten* handler om det individuelle tiltakets aksept i lokalsamfunnet og hvorvidt folk støtter eller motsetter seg dette. For å fremme en sosial aksept er det viktig å erkjenne disse faktorene (Wolsink, 2018).

Beslutningstakerne i en storskala energiutvikling er avgjørende for å skape både offentlig engasjement og aksept av energirelaterte tiltak. Det krever åpen dialog og samarbeid, da det kan påvirke hvordan offentligheten oppfatter prosjektet. Offentlig engasjement kan være politisk i form av medbestemmelse, eller handle om økonomiske faktorer som å etterspørre eierskap. Disse faktorene må tas i betraktning for å skape balanse og imøtekomme samfunnets behov (Devine-Wright, 2004).

3.3 Motstandsteori & energidemokrati

Ved motstand er *sivil ulydighet* relevant, da det referer til en offentlig og ikke-voldelig handling. En slik handling kan utføres med hensikt om å vise motstand til politikk og lover (Smith, 2013). Videre kan sivil ulydighet styrke og støtte, eller undergrave og svekke fundamentale prinsipper for demokrati og styring (Sovacool & Dunlap, 2022). I følge Rojas (2006) finnes det flere ulike *taktikker for demonstrative handlinger*. Taktikkene kan være å organisere større offentlige sammenkomster, protester og lignende. Demonstrative handlinger kan finne sted i løpet av en dag eller over en lengre periode og kan være alt fra demonstrasjoner til protester mot eliten. En av taktikkene knyttes til en digital form for sivil ulydighet som innebærer bruk av datamaskiner eller datastyrt aktivisme for å angripe digital infrastruktur. Det er et bredt spekter av handlinger som faller under denne kategorien, men to er aktuelle i min oppgave. Først har man *grasrotinformasjonskrig*. I motsetning til politiske makthavere og andre eliter refererer grasrotuttrykket til den folkelige opinionen som sprer kunnskap eller propaganda på internett. Den andre taktikken er *nettpolitikk* som beskriver hvordan mennesker deler politiske meldinger på regjeringens offisielle nettsider (Wray, 1999).

I sammenheng med offentlig motstand blir det viktig å anerkjenne rollen til *sosiale bevegelser*. Sosiale bevegelser kan beskrives som et nettverk av uformelle interaksjoner mellom enkeltpersoner, grupper eller organisasjoner, som er involvert i en politisk eller kulturell konflikt, basert på en felles kollektiv identitet (Diani, 1992). Tarrow (2011) beskriver det som kollektive utfordringer basert på et felles formål, et sosialt fellesskap og vedvarende samhandling med myndighetene, eliten og andre motstandere. Hess og Satcher (2019) hevder at forskeren kan definere de ulike faktorene som bidrar til gruppens mål for å skape gode resultater. En av faktorene som dokumenteres godt er støtte fra myndighetene. Det er kontekstavhengig hvilke faktorer som er betydelige, men forskning indikerer at omfanget og styrken til gruppen kan spille en avgjørende rolle for utfallet (Hess et al., 2021). Det viser seg også at gruppens taktiske valg påvirkes i stor grad av deres posisjon i nettverket hvor

motstanden befinner seg (Hadden & Jasny, 2019). I tillegg kan protester også bidra til å samle mennesker for ulike formål (Sovacool & Dunlap, 2022).

Forskning på dette området har vist at sammenligningen av ulike typer energiinfrastrukturer er viktig. Eksempelvis studerte Baigorrotegui (2019) sosial motstand mot to store energiprojekter i Chile. Forskningen viste at kollektive handlingstaktikker som inkluderte lokalbefolkningens innsats og bruk av media, var svært effektive for å oppnå målene. I tillegg var det tre aspekter ved motstand som skilte seg ut; press, hindringer og offentlig støtte. Litteraturen refererer også til forskjeller i politiske og nasjonale kontekster og hvordan disse påvirker energirelaterte konflikter. Eksempelvis har man energidemokratiet, rettferdighet, prinsipper for et godt styresett og hvordan disse faktorene bidrar til å skape mer eller mindre motstand (Baigorrotegui, 2019). Begrepet *energidemokrati* refererer til en rekke ideer som utviklet seg fra klima- og energirettferdighet. Her vektlegges betydningen av lokal kontroll over deltakelse fra folk og energibeslutninger. Ikke bare som forbrukere, men som produsenter, distributører, eiere og kollektive brukere av energien. Energidemokrati argumenterer også for at menneskelige og miljømessige behov skal komme før profitt og tilfører demokratisk kontroll som bidrar til sikker energiforsyning, samt økonomisk og sosial bærekraft (Sovacool & Dunlap, 2014).

3.4 Identitet & klasseforskjeller

Pierre Bourdieu var en fransk sosiolog og regnes som en av de mest innflytelsesrike samfunnsviterne gjennom tidene (Olsen et al., 2023). Fra Bourdieu sin litteratur er klasseforskjell, habitus og kapital aktuelt. *Distinksjon* er et prinsipp som gjelder ulike sider av det sosiale livet. I et splittet samfunn kan ingen unnslippe dette prinsippet, ettersom det skiller individer og grupper i symbolske og materielle forhold (Bourdieu, 1984). Videre er *klasse* definert av hvordan mennesker oppfatter seg selv og andre. Det er en gruppe mennesker som har like levekår og som deler en felles natur. Klasse er basert på individets habitus (Bourdieu, 1990). *Habitus* er et system av sosiale tendenser som ubevisst reflekteres i folks atferd. Det innebærer menneskers motivasjon gjennom felles mål for samfunnets regler og verdier. Mer spesifikt er gruppetenkning og atferd knyttet til spesifikke sosiale statuser og oppnås gjennom en kombinasjon av ulike former for kapital (Bourdieu, 1984). Bourdieu forklarer videre at habitus gjenspeiles i en rekke praktiske aktiviteter, som gradvis danner symbolske grenser mellom individer av ulike klasser. Livsstil og status avslører klasseforskjeller og habitusbegrepet kobler livsstil og klassestatus sammen (Bourdieu, 1990). Habitus blir sett på

som et produkt av folks tidligere erfaringer og historier, der dette inkluderer kjønnsdeling av arbeidskraft, forbruksmønstre og familieerfaringer (Bourdieu, 1984).

Kapital defineres av Bourdieu som brukbare ressurser som inkluderer de tre aspektene *sosioøkonomisk status, klassehabitus og kulturelle og sosiale kapitaler*. Disse aspektene brukes blant annet for å bestemme ulike individers klassestatus (Bourdieu, 1984). Ved klassesdannelse i det sosiale rommet er det tre hoveddimensjoner; *kapital, kapitaldannelsen og historisk posisjon*. Både økonomisk og kulturell kapital ses som de viktigste formene for kapital i klassesdannelsen. Bourdieu bruker hovedsakelige disse kapitaltypene for å plassere folk i det sosiale rommet. Overføring av kulturell kapital er risikabelt, men når den først oppnås, fungerer det som en sterk klassebarriere sammenlignet med økonomisk kapital (Bourdieu, 1984). Økonomisk kapital spiller en avgjørende rolle i å bestemme både forbruksmønstre og politiske holdninger. Det er fortsatt nødvendig å finne variabler som måler disposisjoner og habitus som ikke påvirkes direkte av kapital (Bourdieu, 1984). Videre bruker Bourdieu *økonomisk, kulturell, sosial og symbolsk kapital* for å analysere individers egenskaper. Individer og klasser tar i bruk ulike former for kapital for å avgjøre hvem som får fordelaktig sosial posisjon i samfunnet. Det betyr at lignende sosiale posisjoner resulterer i lignende levekår og en tilsvarende klassehabitus (Bourdieu, 1987).

3.5 Bærekraft & sosial aksept

Begrepet *bærekraft* er relevant innenfor energirelaterte konflikter og betyr at noe kan opprettholdes over tid uten at det skader omgivelsene, verken nå eller senere. Videre betyr *bærekraftig utvikling* at dagens behov oppfylles uten å skade fremtidige generasjoners muligheter til å dekke egne behov (Tjernshaugen, 2021). I Brundtland kommisjonen (1987) fremheves det som anses som de tre hovedpilarene innenfor bærekraftbegrepet; *miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft*, som gjenspeiler seg i første definisjonen av bærekraft. På et bedriftsnivå er disse også vesentlige, med bakgrunn i at det er viktig med et velfungerende næringsliv. Med dette menes hvordan hver enkelt bedrift har kapital til å investere i utstyr og kompetente ansatte, muligheten til å utvikle seg i form av innovasjon og teknologiutvikling, samt at de holder seg konkurransedyktige i markedet (Elkington, 1997). I energipolitikk blir begrepet *sosial aksept* aktuelt. Begrepet er ofte problematisk, fordi det kan antyde at aksept er en enkel prosess. Cohen et al. (2014) gjør det klart at prosessen for å oppnå sosial aksept er komplisert og involverer en rekke faktorer og interesser. Han argumenterte for at tidligere definisjoner av begrepet ikke var tilstrekkelig, da det ofte tok hensyn til graden av motstand,

slik at fraværet av motstand kunne tolkes som sosial aksept. På den måten ble det vanskelig å måle den reelle sosiale aksepten. Derfor ble det presentert en ny definisjon som baserer seg på økonomisk teori om individuell nytte (Cohen et al., 2014).

Sosial aksept beskriver en rekke elementer som sikrer at folk stiller like godt både før og etter omstillingen. Dersom folk stiller dårligere på grunn av omstillingen, vil ikke endringen aksepteres sosialt (Cohen et al., 2014). For å oppnå sosial aksept hos folk må energiproduksjonen være bærekraftig og gi fordeler innenfor de tre hovedpilarene i bærekraftbegrepet. Her kan behovet for sikker energiforsyning inkluderes som egen faktor. Sikker energiforsyning er nevnt blant de viktigste målene for energipolitikken i EU og er en fundamental faktor i Norge (Ciucci, 2022). Ett av FN sine bærekraftsmål er tilgangen på ren energi (FN-sambandet, 2023). Det medfører fire faktorer som også gjør seg relevant mot begrepet sosial aksept. De fire faktorene er *miljøhensyn, sosial påvirkning, økonomisk effekt og sikkerhet i energiforsyningen*. Sannsynligheten for å oppnå sosial aksept øker hvis en eller flere av faktorene oppnås i stor grad. Dersom graden av sosial aksept er lav vil dette kunne komme i veien for en bærekraftig energiproduksjon. I følge Rygg (2012) er det flere årsaker til en manglende aksept ved produksjon av fornybar energi. Det kan variere i stor grad, men knyttes som regel til fraværet av konkrete fordeler for vertstedet. Det er eksempelvis manglende økonomisk bærekraft og sosial innvirkning, skadelige naturinngrep eller økning av miljøproblemer.

Sosial aksept ved nye infrastrukturer forekommer når ulempene ved en endring kan balanseres med fordelene det gir slik at velferden opprettholdes (Cohen et al., 2014). Ved å holde fokus på velferden kan dette ha negative og positive utfall. I verste fall kan aktører være velferdsnøytrale og likegyldige til gjennomføringen av omstillingen. Cohen et al. (2014) hevder det er bedre dersom aktørene er støttende og ivaretar samfunnets behov. Dermed kan endringen sine fordeler betraktes som ideelle av befolkningen dersom de opplever at egen velferd består eller forbedres. Det kan være økt tilgjengelighet til energi, økonomisk utvikling, forbedret sikkerhet og reduserte klimagassutslipp. Cohen et al. (2014) mener at det er viktig å kommunisere fordelene klart og tydelig til samfunnet for å øke aksepten. Samfunnsmessige behov og bekymringer bør også tas i betraktning. Det vil bidra til å bygge tillit og øke aksepten for de nye tiltakene. Ulempene ved en ny infrastruktur forstås som negativt av folk. Det kan være miljømessige aspekter som forurensning, at økosystemer ødelegges eller at livskvaliteten reduseres. Sosiale

aspekter kan også inkludere tap av kultur eller eiendom. I tillegg kan det være økonomiske aspekter som økte kostnader for forbrukerne (Cohen et al., 2014).

4 Metode

For å undersøke hvordan folk på Facebook reagerte på strømkrisen og tilhørende tiltak for perioden 2021-2022 har jeg valgt en kvalitativ tilnærming. Gjennom følgende kapittel gjør jeg rede for hva en kvalitativ tilnærming innebærer og hvorfor jeg har valgt netnografi som metode for denne oppgaven. Videre ser jeg nærmere på valg og begrunnelse av nettsted og innlegg, samt guide for utvalg av kommentarer. Deretter gjør jeg rede for etterarbeid og analyse, samt etiske betraktninger, som inkluderer konfidensialitet og anonymisering. Til slutt går jeg inn på forskningens kvalitet som innebærer en redegjørelse av oppgavens pålitelighet, gyldighet, generaliserbarhet, transparens og refleksivitet.

4.1 Kvalitativ tilnærming

Kvalitative metoder vektlegger forståelse før forklaring, data i form av tekst fremfor tall og en induktiv fremgangsmåte. Tilnærmingen forholder seg gjerne til et fortolkende mønster med søkelys på informantenes opplevelse og meningsdannelse, samt hvilke konsekvenser meninger har (Tjora, 2012). Kvalitative tilnærminger preges av et mangfold i datatyper og analytiske fremgangsmåter. Å forstå sosiale fenomener bemerkes som en viktig målsetting, som fører til at fortolkning er betydningsfullt i kvalitativ forskning. I følge Thagaard (2009) kan forskerens analyse og tolkning av sosiale fenomener by på utfordringer. Dette da forskerens forståelse formes av personlige bakgrunn, erfaringer og politiske synspunkter, som kan påvirke hvordan prosjektets tematikk formes og valget av teori, metode og analyse (Tjora, 2012). Kvalitative metoder egner seg godt til studier av områder det er lite forskning og hvor det stilles store krav til åpenhet og fleksibilitet (Thagaard, 2009). Formålet med min oppgave er å forstå folk sine reaksjoner på Facebook angående strømkrisen i Norge og tilhørende tiltak. Kvalitativ tilnærming gjør det mulig å utforske tiltakene som ble publisert på Facebook-siden til statsministerens kontor og tilhørende kommentarfelter. De enkelte kommentarene danner til sammen et godt bilde på de ulike reaksjonene som oppstod og gir meg som forsker mulighet til å tolke kommentarene ved å se de gjennom ulike perspektiver.

4.2 Netnografi

Internettet og dets fremvekst har resultert i en stor økning i ulike former for elektronisk kommunikasjon og har skapt nok en arena for forskning (Kozinets, 2015). Tjora (2012) forklarer at internett kan brukes som verktøy for forskning og som kilde til datainnsamling. Samfunnsforskere er opptatt av sosiale prosesser på internett, på samme måte som sosiale

prosessene ellers i livet. Ved å bruke nettsider blir ulike former for observasjon tilgjengelig. Derfor har jeg valgt *netnografi* som metode, for å studere sosiale interaksjoner og samfunn på internett. Robert V. Kozinets (2015) er kjent som opphavspersonen av netnografi, en forsknings- og markedsføringsmetode for sosiale medier. Metoden er stadig under utvikling, noe som gjør den ny, spennende og eksperimentell. Netnografi slekter på etnografi, men med sosiale medier som sted for forskning. Metoden bruker arkivbaserte og direkte kommunikasjonsdata for å forstå og representere nettbaserte sosiale opplevelser. Netnografi skiller seg fra andre digitale tilnærminger som digital etnografi og digital antropologi, da de har en mer generell orientering og kan inkludere tradisjonelle etnografier. Slik som studier av hvordan nasjonale kulturer påvirker bruk av mobilt internett (Kozinets, 2015).

Kozinets (2015) forklarer at netnografi innebærer å analysere data fra både mennesker og elektroniske plattformer og kan omfatte interaktive eller passive former for kommunikasjon. Metoden kan også benyttes for å undersøke hvordan folk bruker internett og sosiale medier. Basert på en *hermeneutisk tolkning* gir metoden en fremgangsmåte forskeren kan ta i bruk for å forstå og tolke tekster eller fenomener, ved å undersøke deres kontekst og øvrige relasjoner. Dataene samles gjennom kommunikasjon i den digitale verdenen og analyseres gjennom teknikker som deltakelse og observasjon (Kozinets, 2015). Kozinets (2015) forklarer at netnografi ideelt sett kan benyttes for å oppnå datainnsamling, analyse og presentasjon. For å oppnå dette hevder Kozinets at forskeren må undersøke sosiale omgivelser på internett relatert til et forskningsspørsmål ved å generalisere og avdekke sosiale og teknologiske interaksjoner.

For denne oppgaven har jeg valgt å undersøke tre kommentarfelter på Facebook-siden til statsministerens kontor for å avdekke interaksjonene. Med utgangspunkt i interaksjonene vil jeg kunne trekke ut overraskende funn relatert til oppgavens problemstilling, der dette gir en dypere innsikt i elementene og kategoriene i min undersøkelse. Når jeg har valgt innlegg og kommentarfelter med relevans for oppgaven, vil jeg gå dypere inn i innholdet i hver enkelt kommentar for å kategorisere datamaterialet. Dette gjør jeg for å få en bedre forståelse av fenomenet, hva folk ytrer og hvilke tematikker som går igjen. Til slutt vil jeg reflektere over funn i analysen gjennom et personlig perspektiv for å kunne besvare oppgavens problemstilling og underspørsmål (Kozinets, 2015).

Netnografiske data har tre former. Den første er *arkivdata* og vil si nettbasert informasjon om sosiale opplevelser som jeg innhenter fra sosiale medier. Den andre er *forsknings-praksis*

fremkalt data og er data som skapes gjennom forskerens egne sosiale interaksjoner, som lagres i ulike formater. Den tredje er *produserte data* som vil si refleksive notater skrevet av forskeren som reflekterer over erfaringer fra feltet (Kozinets, 2015). Ved å velge tre innlegg med tilhørende kommentarfeltet som omhandler strømkrisen og tiltak fra Facebook-siden til statsministerens kontor, undersøker jeg fenomenet. Gjennom kommentarene får jeg innsikt i gjentagende tematikker og kontroverser, samt hvilke offentlige aktører som er involvert eller debatteres. Gjennom netnografi får jeg både en asynkron og fjern, men også en synkron og nær forskningserfaring ved å analysere direkte kommunikasjon og deltakelse på internett. Det gir meg et innblikk i folk sine meninger og lar meg undersøke og tolke deres spor (Kozinets, 2015). Anderson (2021) viser til at spor som begrep kan ha ulike betydninger, men i min oppgave ser jeg det som et resultat av samspillet mellom kultur og kontekst som utspiller seg i kommentarfeltene. Ved å se nærmere på samspillet blir det mulig for meg å reflektere over folk sine reaksjoner på strømkrisen og tilhørende tiltak.

Metoden netnografi egner seg godt til mitt forskningsfelt, da det er en stor mengde informasjon og data tilgjengelig på Facebook som kan avdekkes. Etersom strømkrisen og tilhørende tiltak er et omdiskutert tema, er det interessant å sette seg inn i hva folk mener, samt hvordan de reagerer på tiltakene som ble satt i verk av regjeringen. Netnografi gir en tilnærming til å forstå meningene om strømkrisen, gjennom et perspektiv som ikke nødvendigvis ville kommet frem gjennom tradisjonelle forskningsmetoder. En netnografisk studie av kommentarfeltene gir innsikt i folk sine meninger om strømkrisen og tiltakene uten at det blir filtrert. Kommentarene representerer avsenders meninger og er skrevet uoppfordret, da hver enkelt har valgt å oppsøke siden og kommentere på innlegget. Videre er metoden nyttig for å undersøke hvordan folk engasjerer seg og reagerer på tiltakene. Det er interessant å forstå hvorfor de velger å bruke kanaler som Facebook og statsministerens kontor sin side. En årsak kan være at sosiale medier gir rom for en åpen dialog og fjerner barrierene mellom regjeringen og befolkningen. Med dette som bakteppe kan det føre til en mer flytende og målrettet kommunikasjon, som gir fordeler i krisetider som strømkrisen (Bertot & Jarger, 2010).

4.2.1 Valg av nettsted & innlegg

I perioden 2021-2022 delte statsministerens kontor sin Facebook-side videoer, artikler og direktesendinger som tok for seg strømkrisen og tilhørende tiltak. Dette skapte stort engasjement i kommentarfeltene og jeg finner det interessant å bruke dette digitale møtestedet som forskningsplattform. Ved valg av antall innlegg, hevder Kozinets (2015) at det er viktig å

ha nok data å forske på, samtidig som man begrenser seg slik at det ikke blir for mye. Derfor har jeg valgt tre innlegg fra statsministerens kontor sin Facebook-side og deres tilhørende kommentarfelter. Jeg har valgt innlegg som tar for seg ulike sider av strømkrisen, viser til tiltak og som skapte stort engasjement i kommentarfeltene. I Kozinets (2015) sin bok om netnografi ser jeg ingen krav til hva et stort engasjement i sosiale medier innebærer. Da jeg ikke ser noen spesifikke anbefalinger på dette, tar jeg i min oppgave utgangspunkt i at kommentarfeltene inneholder minimum 50 kommentarer. Ved bruk av direkte sitater refererer jeg til de som kommentarfelt 1, 2 og 3, hvor jeg antar kommentarfelt 2 benyttes mer enn de andre, da det er kommentarfeltet som har skapt størst engasjement. En oversikt over de spesifikke tiltakene vises i *Tabell 1: Oversikt over tiltak og forslag presentert per innlegg*. Før innleggene presenteres er det verdt å nevne at Ukraina-krigen ikke nevnes i kommentarfeltene, da Facebook-innleggene jeg tar for meg dateres tilbake til 8. januar 2022, som er over en måned før krigen bryter ut.

Det første innlegget ble publisert 11. desember 2021 med et opptak av en direktesending. Her inviterte statsminister Jonas Gahr Støre, finansminister Trygve Slagsvold Vedum og olje- og energiminister Marte Mjøs Persen til pressekonferanse om strømsituasjonen. Innlegget fikk 107 reaksjoner, 80 kommentarer og 26 delinger (Statsministerens kontor, 2021a). Da innlegget med tiltakene ble publisert tett opp mot julen er en antagelse at engasjementet i kommentarfeltene er et resultat av folk sine bekymringer i sammenheng med et økt økonomisk forbruk. Dette da julen som regel innebærer å bruke mer penger til gaver, mat og strøm med hensyn til kuldesesongen. Det andre innlegget ble publisert 22. desember 2021 med en video hvor regjeringen legger frem en ordning som skal hjelpe folk med strømregningen. Innlegget fikk 1033 reaksjoner, 937 kommentarer og 260 delinger (Statsministerens kontor, 2021b). Dette innlegget har størst engasjement av de tre, hvor en antagelse er at julen nærmer seg med stormskritt, hvor folk enda ikke er fornøyde med de tiltakene regjeringen har satt i verk eller foreslår videre. Derav blir det et engasjement uten like i kommentarfeltene og folk ytrer at de har fått nok. Det tredje innlegget ble publisert 8. januar 2022 med en artikkel fra regjeringens nettsider angående en oppjustering av sikringsordningen og mer strømstøtte til folket. Innlegget fikk 126 reaksjoner, 133 kommentarer og 7 delinger (Statsministerens kontor, 2022). Det siste innlegget har et mindre engasjement enn forrige, som jeg antar er med bakgrunn i at folk ser situasjonen som håpløs og at julen nå er over slik at det ikke er like stort økonomisk press.

Publiseringsdato	Presenterte tiltak og forslag
11. desember 2021	• Husholdningene får støtte til strømforbruk opp til 5000 kilowattimer av månedlig forbruk. Ordningen gjelder fra desember 2021 – mars 2022. • Ordningen kommer i tillegg til tidligere tiltak, som støtte til bo og studenter. • Husholdningene får fratrukk på regningen ved høye strømpriser. Staten kompenserer halvparten av prisen når kraftprisen i gjennomsnitt går over 70 øre per kilowattime. • Ordningen utformes slik at det lønner seg å redusere strømforbruket sitt (Regjeringen, 2021d).
22. desember 2021	• Staten kompenserer 55 prosent av strømutfgiftene til husholdninger når markedsprisen på strøm i snitt er over 70 øre per kilowattime for en måned, ekskludert merverdiavgift. • Den midlertidige støtteordningen innebærer etablering av ny støtteordning over statsbudsjettet for 2022. • Foreslått en overslagsbevilgning på 5,5 milliarder kroner for ordningen i 2022. Overslagsbevilgningen er usikker. • Husholdninger får støtte til strømforbruk opp til 5000 kilowattimer av månedlig forbruk. • Kravet til effektbaserte tariffer i distribusjonsnettene skal ikke tre i kraft 1. januar 2022 (Regjeringen, 2021e).
8. januar 2022	• Regjeringen forsterker ordningen som skal hjelpe husholdninger. Kompensasjonsnivået økes fra 55% til 80%. • Husholdningene får støtte til strømforbruk opp til 5000 kilowattimer av månedlig forbruk. • Gårdsbruk, driftsbygninger, husholdning og fellesmålt forbruk i boligselskap skal omfattes av ordningen. • Ordningen gjelder fra desember 2021 – mars 2022. Kompensasjonsnivået på 80 prosent gjelder for januar, februar og mars. Regningene for desember har kompensasjonsnivå på 55 prosent (Regjeringen, 2022).

Tabell 1: Oversikt over tiltak og forslag presentert per innlegg.

4.2.2 Utvalg av kommentarer

Med utgangspunkt i tidsrammen for denne oppgaven har jeg begrenset antallet kommentarer for å gjøre datamaterialet mer håndterlig. I arbeidet med ekskludering av kommentarer valgte jeg først å utelate alle underkommentarer. Dette er kommentarer som fungerer som svar på andres kommentarer, der de kan ende ut i videre diskusjon fjernet fra opprinnelige kontekst og er vanskelige å tolke i denne sammenheng. Ekskluderingen av underkommentarer ble gjort ved hjelp av programmet Export Comments (u.å.), som kan brukes til å eksportere kommentarfelter fra de fleste sosiale medier. Flere kommentarer ble også ekskludert fra datamaterialet på bakgrunn av folk sine personverninnstillinger på Facebook, slik at disse ble skjult for meg. Jeg eksporterte kommentarfeltene inn i Excel i første omgang slik at jeg kunne unngå å skrive ned alle kommentarene manuelt for å spare tid. I tillegg ga det meg en oversikt over innlegget og kommentarfeltets unike ID og publiseringstidspunkt, når kommentarene er publisert, innholdet i kommentarene, samt hvor mange reaksjoner innlegget har. Dette skisseres i *Tabell 2: Innleggets egenskaper og betydning*. Deretter eksporterte jeg Excel-filene videre til NVivo, som egner seg godt for å kategorisere store mengder data. Jeg baserer dette på Kozinets (2015) sine anbefalinger om å ikke skrive ned kommentarer manuelt fra sosiale medier, dersom det er over hundre. Etter eksporteringen endte jeg opp med totalt 902 ulike kommentarer.

Kozinets (2015) forklarer at dataene må være relevant for forskerens tema og spesifikke problemstillinger. Relevans i datamaterialet er et avgjørende kriteriet for å bestemme hvilke elementer som er av betydning. Dette da målet med netnografi er å forstå og representere nettbaserte sosiale opplevelser. Det vil si at jeg som forsker må forstå folk sine erfaringer og opplevelser for å kunne analysere dem. De spesifikke kategoriene kommer jeg tilbake til senere, men det er verdt å nevne at den ene er kategorien *ikke relevant*. Med dette som bakteppe er en rekke kommentarer kategorisert som ikke relevant, da de må gi mening på egenhånd uten at jeg som forsker må tilføre mer informasjon. Det gjelder eksempelvis kommentarer som bruker få ord som ikke viser spesifikt til hva avsenderen mener eller har erfart. Det kan være et enkelt symbol eller en emoji som jeg ikke kan spesifisere betydningen av i den gitte konteksten. Videre kan det være at folk nevner egne bekjente sine navn for at de skal se innlegget, eller at kommentaren bokstavelig talt ikke er relevant for min forskning. Etter utvalget og endte jeg dermed opp med 792 ulike kommentarer som er plassert inn i ulike kategorier.

Innleggets egenskaper	Betydning
Publiseringsdato	Viser publiseringsdato for det gitte Facebook-innlegget, eksempelvis 22. desember 2021.
Unik post ID	Viser Facebook-innlegget sin unike ID, eksempelvis 665676931357614.
Antall kommentarer	Viser totalt antall kommentarer som jeg får sett i det gitte kommentarfeltet, eksempelvis 754.
Tidspunkt for publisering	Viser tidspunkt for publisering av den gitte kommentaren.
Reaksjoner	Viser til hvor mange reaksjoner kommentaren fikk, altså ulike typer liker klikk.
Kommentarer	Viser kommentarens innhold.

Tabell 2: Innleggets egenskaper og betydning.

4.3 Etterarbeid & analyse

Netnografi har tre aspekter innenfor analyse. For det første kan analysen være datamaskinbasert og automatisert som refererer til en digital netnografi, der teknologi benyttes for å utvinne, kategorisere og visualisere store mengder data for å få en kulturell innsikt (Kozinets, 2015). Det har jeg gjort ved å bruke Export Comments (u.å.) og deretter importert det til NVivo for å få en god oversikt over mitt datamateriale. For det andre kan tolkningen av analysen være mer personlig og fokusere på subjektivitet, dersom formålet er å presentere et autonetnografisk perspektiv. Det tredje og siste aspektet har i motsetning til forrige som formål å balansere datamengden gjennom en kunstig representasjon for å begrense datainnsamlingen (Kozinets, 2015). I den sammenheng valgte jeg å begrense mine data og fokusere på en kvalitativ dataanalyse. Etersom jeg hadde datamaterialet mitt på plass med 792 ulike kommentarer, begynte jeg med de empirinære kodene. Jeg har fulgt ENCHANT-prosjektets protokoll for kategorisering av kommentarer. Kategoriene er stil, sentiment, hensikt om å spare energi, hensikt om å overholde eller ikke overholde retningslinjer, løsningsforslag, tilskrivelse av skyld, ansvarsfordeling og emner.

I kategorien *stil* fokuserer jeg på om kommentaren er frekk, høflig eller nøytral. Det kan tolkes ulikt, men svarene baseres på hvordan jeg opplevde kommentaren. Kategorien *sentiment* tar for seg kommentarens følelse, altså om den er positiv, negativ eller nøytral. Kategorien *hensikt om å spare energi* refererer til hvorvidt individer har til hensikt å spare strøm og hvordan de gjør det. Kategorien *hensikt om å overholde eller ikke overholde retningslinjer* viser til om individer ytrer planer om å ikke gjøre som myndighetene sier. Dette kan eksempelvis være å stå i mot tiltakene som iverksettes, eller forklare hvordan de tenker å overholde retningslinjene. Videre har jeg kategorien *løsningsforslag*, hvor jeg ser om folk har forslag til hvordan strømkrisen kan løses eller håndteres på en annen måte. I kategorien *tilskrivelse av skyld* undersøker jeg om det er spesifikke institusjoner, aktører eller personer som klandres for strømkrisen. I tillegg undersøker jeg hvorfor de klandres. Til slutt har jeg kategorien *ansvarsfordeling*, hvor jeg ser på hvem folk mener skal holdes ansvarlige for strømkrisen og hvem som har ansvaret for å rydde opp i problemet. Når det kommer til kategorien *emner*, har jeg identifisert politikerforakt, sosiale ulikheter og identitet som tre ytterligere kategorier. Kategorien *politikerforakt* tar for seg kommentarer som viser motstand og negative holdninger til politikerne. I kategorien *sosiale ulikheter* plasserer jeg kommentarer som beskriver hvordan strømkrisen har medført større ulikheter og eksemplifiserer dette. Kategorien *identitet* omfatter kommentarer som viser til hvordan strømkrisen påvirker identitetsrelaterte aspekter. Disse var de mest gjentakende tematikkene i kommentarfeltene og en del av det unike i mitt datamaterialet.

4.4 Etiske betraktninger

Tjora (2012) påpeker noen generelle etiske betraktninger om at en form for etisk sans bør ligge implisitt i all forskning. Aspekter som tillit, konfidensialitet, respekt og gjensidighet kan prege kontakten med informanter og representanter for aktuelle caser. Når det forskes på internett forekommer spesielle etiske utfordringer hvis data som anvendes inneholder personopplysninger. Her blir konfidensialitet viktig, da det definerer hvilke begrensninger som er i tråd med lagring av datamaterialet. Som forsker må man nøye vurdere behovet for å lagre personopplysningene til forskningsobjektene og hvor lenge. I dagens samfunn er de fleste klare over at det som publiseres på internett kan leses av allmennheten, men som Thagaard (2009) påpeker fører likevel ikke dette til automatisk samtykke. Netnografiske studier kan også føre til etiske utfordringer, som spørsmål om nettbaserte sosiale interaksjoner er private eller offentlige og selskapers ansvar, i dette tilfellet Facebook. Videre følger gjerne spørsmål om personvern og samtykke og eierskap av nettdata (Kozinets, 2015). Med tanke på eierskap av nettdata har

jeg ikke funnet noe innenfor Facebook sine retningslinjer som tilsier at jeg ikke kan benytte meg av det som skrives der. For sikkerhetsskyld er alle avsendere fullstendig anonymisert.

4.4.1 Konfidensialitet & anonymisering

Ved netnografiske undersøkelser kan det oppstå utfordringer knyttet til samtykke, spesielt når det gjelder et større antall deltakere. Kozinets (2015) argumenterer for at en altfor beskyttende forskningsetikk kan redusere produksjonen av kunnskap om internettbaserte medier. Som forsker er jeg forpliktet til å få informert samtykke eller sørge for at dataene ikke kan spores tilbake til enkeltindivider. Personopplysningene som følger med i eksporteringen av kommentarfeltene lagres aldri. Alt av informasjon som kan spores tilbake til en person slettes før dokumentet lagres. Dermed får jeg brukt deres kommentarer som data i denne oppgaven, samtidig som at de er anonymisert. Dette gjør jeg for å unngå at kommentarer vedvarer dersom de angrer, ikke lenger står for innholdet, eller kommentaren kan komme til skade for deres omdømme. Sosiale medier kan anses som offentlig informasjon når det ikke befinner seg bak lukkede vegger, men det er likevel viktig å anonymisere individene. I den sammenheng har jeg gjennom Facebook sine retningslinjer om personvern funnet ut at alle medlemmer har muligheten til å justere egne personverninnstillinger i tråd med hva en selv ønsker å dele og med hvem. De kan også velge å slette kommentarene sine når som helst. For å ivareta deres personvern bruker jeg bare innhold fra personer som gir åpen tilgang til kommentarene sine.

4.5 Forskningens kvalitet

Innenfor all forskning er det betydelig å sikre en viss kvalitet i arbeidet. Tjora (2012) nevner hvordan forskning handler om å skape troverdige resultater og at det derfor er viktig å gjøre rede for ulike kvalitetsvurderinger i egen forskning. Jeg går derfor inn på Tjora sine kriterier for kvalitet i en oppgave; pålitelighet, gyldighet, generaliserbarhet, transparens og refleksivitet, samt hvordan jeg oppfyller de følgende kriteriene.

4.5.1 Pålitelighet

Kvalitetsindikatoren *pålitelighet* setter søkelys på redegjørelsen av forskerens posisjon og hvordan det kan prege forskningsarbeidet. Her blir det viktig å reflektere over felles interesser med informantene, om forskeren er spesielt engasjert og hvordan det påvirker tilgangen til feltet, utvalget, datagenereringen, analyser og resultater (Tjora, 2012). Jeg har en felles interesse med informantene mine da jeg også ble påvirket negativt av strømkrisen. Som kontrast har jeg

aldri skrevet mine meninger på Facebook relatert til fenomenet. Det er til stor fordel å ha god kunnskap om temaet ved at jeg får laget mer presise spørsmål, men kan føre til at jeg har forutinntattheter. Videre må jeg som forsker gjøre rede for hvilken informasjon som kommer av datagenereringen og hvilke analyser som forekommer. Det er også nødvendig å gjøre rede for hvorfor enkelte sitater blir brukt i teksten (Tjora, 2012). Sitatene i min tekst brukes for å løfte et argument eller eksempel og tydeliggjøre konteksten rundt det. Det siste med pålitelighet er å gjøre rede for hvordan informantene ble valgt ut, samt hvilken relasjon forskeren og informantene har (Tjora, 2012). Det gjør jeg rede for i min guide for utvalg av kommentarer. I dette tilfellet har jeg ingen relasjon til individene jeg forsker på og utvalget av kommentarer er reflektert nøye rundt i delkapittel 3.2.2 *Utvalg av kommentarer*.

Det ble tidligere nevnt hvor viktig det er å reflektere over egen rolle i forskningsarbeidet. Thagaard (2009) sier at det kan oppstå utfordringer med forskerens analyse og fortolkning av sosiale fenomener. Det er med bakgrunn i at forskerens forståelse formes av egen personlig bakgrunn, erfaringer og politiske synspunkter, som kan påvirke videre utforming av prosjektet i lys av tema, valg av teori, metode og analyse (Tjora, 2012). Min holdning til strømkrisen og tilhørende tiltak ble påvirket av de høye prisene og problemene det medførte. Jeg er student med begrensede økonomiske midler og har merket en nedgang i komfort, velvære og personlig økonomi som følge av situasjonen. Før strømkrisen hadde jeg liten interesse for politikk, spesielt energirelaterte spørsmål, men har vært engasjert i enkelte problemstillinger fra tid til annen. Strømkrisen har påvirket mitt politiske syn, men jeg har ikke engasjert meg mer enn tidligere eller skrevet mine meninger på sosiale medier. Derfor synes jeg at det er interessant å studere de som ytrer sine meninger på Facebook og forstå fenomenet på en bedre måte.

4.5.2 Gyldighet

Den andre kvalitetsindikatoren er *gyldighet* og knyttes til spørsmålet om svarene i egen forskning besvarer spørsmålet som ble stilt. Tjora (2012) mener gyldigheten kan styrkes gjennom åpenhet om forskningens praktisering. Dette kan gjøres ved å begrunne de valgene som tas i tråd med datagenereringsmetoder og teoretiske innspill til analysen. For å sikre gyldighet må forskningen foregå innenfor faglige rammer og være forankret i annen relevant forskning. En metodisk treffsikkerhet med utgangspunkt i problemstillinger og forskningsspørsmål må alltid vektlegges. Dermed er det sentralt at metoden som brukes tar utgangspunkt i problemstillingen som undersøkes. Som forsker må jeg frembringe det best tenkelige datagrunnlaget og videre resultater for mitt prosjekt (Tjora, 2012). Dette gjøres

gjennom i oppgaven da netnografi egner seg for nettbaserte studier. Videre har jeg også gjort rede for den kvalitative tilnærmingen og hvorfor netnografi egner seg best for mine problemstillinger. I tillegg har jeg argumentert for hvordan jeg samler inn data og hvordan jeg forsikrer anonymitet hos folkene jeg forsker på.

4.5.3 Generaliserbarhet

Den tredje kvalitetsindikatoren er *generaliserbarhet* og den har tre ulike former i kvalitativ forskning; naturalistisk, moderat og konseptuell. *Naturalistisk* refererer til hvordan rapportering av forskning kan godt nok gjøre rede for detaljene i det som studeres, slik at leseren selv kan vurdere funnenes gyldighet for egen videre forskning. *Moderat* brukes i en mer kvantitativ forstand, hvor det er opp til forskeren å beskrive hvilke situasjoner resultatene vil kunne være gyldige, som kan være tider, steder, kontekster og andre variabler. *Konseptuell* viser til hvordan kvalitativ forskning kan utvikle konsepter, typologier eller teorier med relevans for andre tilfeller enn det som studeres (Tjora, 2012). For min del er den naturalistiske formen aktuell da jeg tar utgangspunkt i en spesifikk case. Overførbarheten er der i den forstand at man kan sammenligne min forskning med andre land. Det kan være forskjeller på hvilke sosiale medier som benyttes og hvilke temaer som går igjen, noe jeg skriver mer om i videre forskning.

Som Tjora (2012) forklarer blir det opp til hver enkelt leser å vurdere om resultatene i denne studien er relevante for egen eller annen forskning. Ved generaliserbarhet må det gjøres rede for om utvalget for studiet styrker eller svekker forskningen. Med over tusen kommentarer å velge mellom må jeg begrense meg. Å analysere alle ville vært tidkrevende og vanskelig på egenhånd. Ved å snevre inn antallet blir det mer oversiktlig, samtidig som det dekker mange meninger om fenomenet. Det er likevel verdt å nevne svakhetene ved kommentarene i datamaterialet. Jeg har ingen kjennskap til hvem avsenderne er, da jeg så meg nødt til å anonymisere menneskene i kommentarfeltene. Dette ser jeg som en svakhet i oppgaven da avsenderne kan være net troll eller lignende, som ikke nødvendigvis kommenterer på grunn av sitt engasjement i strømkrisen. Dette da net troll ofte kommenterer varierende budskap på en rekke innlegg på sosiale medier, uten mål og mening. Videre kan algoritmer på sosiale medier føre til at folk faller inn i ett ekkokammer. Dermed er det viktig å påpeke at min oppgave gjør rede for meningene til akkurat de menneskene som skriver i de gitte kommentarfeltene.

4.5.4 Transparens & refleksivitet

Tjora (2012) legger også til de to ekstra kvalitetsindikatorne *transparens* og *refleksivitet*. Førstnevnte knyttes til presentasjon av forskning, som hvordan en undersøkelse er gjort, hvilke valg som er tatt på hvilke tidspunkter, hvilke problemer som har oppstått, hva slags teorier som ble benyttet og hvordan disse har virket. Pålitelighet og gyldighet reflekterer over hvor godt slike valg tas, mens transparens går ut på hvor godt disse valgene formidles i forskningen. Det overordnede målet er at leseren får et godt innblikk i forskningen slik at de kan ta stilling til dens kvalitet (Tjora, 2012). Ved refleksivitet må det innenfor all empirisk forskning være en tolkning av data som følger en form for refleksjon over hvordan tolkningen forekommer. Her må det forklares at empiriske data i seg selv ikke er en enkel speiling av virkeligheten. Deretter må det tas i betraktning at tolkning av data formes av en rekke forhold. Refleksjon over hvordan tolkningene framkommer, eller gjøre en tolkning av egen tolkning. For å sikre refleksivitet og øke undersøkelsens troverdighet må derfor jeg som forsker undersøke egen tolkning og hva som påvirker den (Tjora, 2012). Dette gjør jeg løpende i oppgaven, men mest i metodekapittelet. Jeg legger vekt på å argumentere for valgene som tas og hvorfor de blir tatt. For å komme frem til best mulig resultat er det nødvendig å belyse valgene jeg gjør i tråd med tema og problemstillingen.

5 Analyse

Dette analysekapittelet presenterer funn fra datamaterialet hvor jeg har sortert rådata til spesifikke kategorier. Kategoriene ble gjort rede for i kapittel 4.3 *Etterarbeid & analyse* hvor det ble nevnt at jeg bruker protokollen fra ENCHANT-prosjektet. Først gjør jeg rede for kommentarenes stil og sentiment. Deretter om folk viser en hensikt om å spare energi, samt om de overholder eller ikke overholder retningslinjene staten kommer med. Videre går jeg nærmere inn på hovedtemaene som har skilt seg ut i kodingen, altså politikerforakt, sosiale ulikheter og identitetsrelaterte perspektiver. Etterfulgt ser jeg på løsningsforslag på strømkrisen, hvem de tilskriver skylden og hvordan ansvaret fordeler blant de ulike aktørene.

5.1 Kommentarens stil & sentiment

Først vurderte jeg hvilken stil kommentarene har, hvor jeg ser om budskapene deres er høflige, frekke eller nøytrale. Særdeles få av kommentarer i datamaterialet tolkes som høflige. Av de 792 kommentarene jeg analyserte, er det bare 18 som opptrer høflig stilmessig. Disse kommentarene er som regel korte og enkle, slik som i dette eksemplet: «Takk, det høres bra ut 👍» (Kommentarfelt 1). Det er en god del jeg har tolket som nøytrale, da de ikke oppleves som enten høflige eller frekke. Disse kommentarene er som regel spørsmål til regjeringen slik det vises i følgende eksempel: «Hva med oss som har en fastprisvatale? hvordan slår dette ut hos oss?» (Kommentarfelt 1). Det er uten tvil et overtall med frekke kommentarer i datamaterialet, da 665 ble kategorisert som negative. De frekke kommentarene er ofte ute etter å henge ut enkeltpersoner eller regjeringen. Dette er meninger som er hatske, nedlatende og useriøse, hvor de ofte har en aggressiv fremgangsmåte for å ytre det de mener om strømkrisen og tilhørende tiltak. Ett av de mange eksemplene lyder slik: «Burde ha blitt fengslet hele gjengen! Dere eier ikke skam! 🤬» (Kommentarfelt 2). Det er tydelig at folk ikke holder sine meninger tilbake når de kommenterer på Facebook-siden til statsministerens kontor. Mange viser at de er misfornøyde, opplever en form for urettferdighet, mistillit og forakt i forbindelse med strømkrisen. Jeg tolker det som at folk bruker kanalen for å delta i demokratiet.

Det tar meg videre til å se på hvilket sentiment kommentarene inneholder. Det vil si det følelsesmessige aspektet ved kommentarene, hvor de kategoriseres som positive, negative eller nøytrale. Dette gjenspeiler seg i kommentarenes stil. De positive og støttende kommentarene til regjeringen er få, har ofte lite informasjon, men nok til å tolkes som støttende. Flere kommentarer er nøytrale i sitt sentiment, som igjen ofte er spørsmål knyttet til tiltakene. De

aller fleste kommentarene er negative, som jeg begrunner med at de inneholder frekke, hatske eller triste uttrykk. Med triste uttrykk mener jeg de som tolkes som bekymrede, urolige eller lei seg for situasjonen de befinner seg i og kan eksemplifiseres slik: «Det er bare trist... Valgt av folket, for å gjøre det beste for folket... Men dere pisser på de som har valgt dere.. DERE skaper en politikerforakt som ved neste korsveg vil være ødeleggende for land og demokrati..» (Kommentarfelt 2). De positive og nøytrale kommentarene oppfatter jeg som malplasserte, da de forsvinner i et hav av negativitet. Det er igjen et overtall av kommentarer med negativt sentiment, som kan gjenspeile seg i hva folk mener om strømkrise og tilhørende tiltak som foreslås eller iverksettes. Videre er det interessant å undersøke om folk prøver å spare på strømmen og om de tenker å overholde statens retningslinjer.

5.2 Energisparing & overholdelse av retningslinjer

Noen få nevner at de allerede har vært nøysomme med strømmen, men nå må passe enda mer på for å klare seg. Dette går på bekostning av varmen deres innendørs, hvor flere sier de bruker vedfyring for å spare energi, både til oppvarming og matlaging i enkelte tilfeller. Noen spiser bare kaldmat for å ikke bruke strøm på kjøkkenet. En person sier de har sluttet å vaske klær hver dag, noe som er ubeleilig da de har små barn som ofte møkker til klærne sine utendørs. Flere sier de fryser hjemme for å kunne spare strøm og noen forklarer hvordan de ber ungene dusje sent på kvelden, noe som har dårlig innvirkning på barnas leggetiden. Selv om jeg har gitt noen eksempler er det totalt sett få kommentarer som setter søkelys på energisparing under strømkrise, da de som regel fokuserer på å ytre sine meninger om strømsituasjonen.

Når det gjelder folk og deres hensikt om å overholde eller ikke overholde retningslinjene, vil det si om de støtter eller ikke støtter det myndighetene tilbyr av tiltak. Noen sier at løsningen er bra, som vil si at de støtter tiltakene som tilbys. Det er få mennesker som snakker om hvordan de skal unngå å spare energi, hvor de fleste tilfellene er sarkastiske og gjør narr av eksempelvis politiske mål i klimaavtalen slik som i følgende sitat: «God og lang juleferie til deg og de andre kraftidiotene! Ikke spar på kilowatten. Vi fyrer med diesel» (Kommentarfelt 2). Folk har ikke stort annet valg enn å spare på strømmen og ta den hjelpen de får. Ellers går det bare utover dem selv. Med det mener jeg at når staten foreslår ulike tiltak kan folk velge om de støtter det eller ikke. Mange uttrykker at de ønsker bedre tiltak, men det endrer ikke det faktum at de må benytte seg av den hjelpen de får. Videre gjør jeg rede for den utbredte politikerforakten, da det er et tema som gjentar seg i stor grad.

5.3 Politikerforakt

Det mest gjentakende temaet i datamaterialet var politikerforakt, som ble representert gjennom 559 av 792 kommentarer i de tre kommentarfeltene. Før jeg begynte å kategorisere kommentarene forventet jeg et visst nivå av politikerforakt, men ikke så mye som dette. Dette er hvor flere har sin nærmeste inngang til å skrive til statsministeren og regjeringen for å ytre tanker og meninger om strømkrisen generelt og mer spesifikt om tiltakene som foreslås eller iverksettes. Trolig kommenterer de her i håp om at statsministeren og regjeringen skal høre deres budskap, samt at de bidrar til en endring. Det stilles mange spørsmål tilknyttet usikkerhet ved hva politikerne ser på som det beste for fellesskapet, hvor det stilles sarkastiske spørsmål om det betyr skattebetalerne eller regjeringen. Flere forklarer hvordan regjeringen har mistet kontrollen over kraftmarkedet og videre uttrykker sin misnøye med diverse skjellsord. Noen sier det de gjør er politisk svindel og korrupsjon, som videre gjør at regjeringen mister all troverdighet. Det forklares hvordan deres handlinger er et politisk selvmord og at de hører hjemme i en søplecontainer. Flere sier de aldri vil glemme hvordan regjeringen har gjort landet dårligere og fattigere. Noen går så langt at de mener riksrett og fengsel er passende, slik som i følgende sitat: «Du burde gå og skamme deg Jonas. Tenk å selge sitt land på denne måten til EU. Riksrett er på sin plass her!» (Kommentarfelt 2). I følge kommentarene omtales regjeringen ofte som en vits og en stor skuffelse, samt at de bør fratas alle politiske verv.

Noen velger å dra inn tidligere regjeringer, slik som Solberg-regjeringen, mens de fleste velger å angripe nåværende regjering. Kommentarene uttrykker en generell misnøye og mistillit til dagens regjering. Ser jeg bort i fra kommentarene som skjærer alle politikere over én kam, er det tre politikere som ofte pekes ut. Dette er nåværende statsminister Jonas Gahr Støre, finansminister Trygve Slagsvold Vedum og daværende olje- og energiminister Marte Mjøs Persen. Dette kan skyldes at det er de tre som ofte deler informasjon og oppdateringer på strømkrisen og tilhørende tiltak. Disse tre politikerne blir beskrevet som klovner med altfor høy lønn. Kommentarene som rettes spesifikt mot de tre er som regel frekke og nedlatende:

Dere er en vits hele gjengen. Dere klarer virkelig ikke å fatte hvor stor politiker forakt det er blitt! Har virkelig ikke ord for hvor stor skuffelse dere er , og den regjeringen som satt før dere. Det hele har blitt helt forkastelig. Dere burde være flau når dere beveger dere ute blandt folk!!. (Kommentarfelt 2)

Videre klager folk på at Trygve Slagsvold Vedum er utydelig i sin tale og leser direkte fra manuset sitt, mens andre klager på hvordan Marte Mjøs Persen er dårlig i matte med bakgrunn i at støttepakken kan virke større enn den er. Flere av kommentarene er direkte hatske i innholdsmessig og mange klandrer politikerne for å være dumme, arrogante misantroper som ødelegger folk sine liv. De blir anklaget for å være inkompetente i jobben sin og mange foreslår eller krever at de skal si opp sin stilling i regjeringen, da de ikke er i stand til å lede Norge.

Statsminister Jonas Gahr Støre nevnes hyppigere enn de andre politikerne. Trolig fordi det er han som sitter på toppen. Jeg opplever at Jonas Gahr Støre blir et felles hatobjekt for en rekke individer i kommentarfeltene: «Fucking idiot. Eg hate deg som resten av det ubrukelige pakket, heldigvis e me snart kvitt deg og gjengen på Stortinget» (Kommentarfelt 1). Ikke alle kommentarene er like lette å tolke, men jeg fant ikke en eneste positiv kommentar rettet mot statsministeren, da flertallet beskriver sine negative tanker om han. Jeg kan ikke si at dette viser et bilde av hva det norske folk sine tanker er om Jonas Gahr Støre, men jeg kan si er at han ikke er særlig populær i disse kommentarfeltene i denne perioden. Han omtales ofte som den største kjeltringen av dem alle og at hans handlinger er resultat av egne karrieremål. Bakgrunnen for dette er at flere tror Jonas Gahr Støre ønsker seg bedre stillinger innenfor EU. Dermed mener flere i kommentarfeltene at han utfører visse handlinger på vegne av Norge som gjør han mer aktuell for en toppstilling andre steder. Dette er interessant da flere mener at han er villig til å ruinere sitt eget land for å oppnå sin egen suksess. En av de mulige grunnene for den økte politikerforakten kan være i sammenheng med det kjente utsagnet «vanlige folks tur». Utsagnet ble hyppig brukt av Jonas Gahr Støre og kan kobles til arbeiderklassen og identiteten den medfølger. Jeg har derfor valgt å utforske identitetsrelaterte kommentarer i neste delkapittel.

5.4 Identitet

Et annet gjentakende tema i datamaterialet er identitet, som ble representert gjennom 216 av 792 kommentarer i de tre kommentarfeltene og spiller en viktig rolle i strømkrisen og tilhørende tiltak. Det kan knyttes opp mot utsagnet «vanlige folks tur», hva strømmen har å si for Norge og dets befolkning, samt historiske perspektiver. Mange i kommentarfeltene har uttrykt hvilket håp de hadde for regjeringen før forrige valg og at nå skulle det endelig være «vanlige folk», altså arbeiderklassen sin tur til å skinne. Dette tok en helomvending etter strømkrisen oppstod og mange skriver sarkastisk om Jonas Gahr Støre sitt utsagn. Eksempelvis forklarer folk at de først nå skjønner hva vanlige folk sin tur innebærer:

Hva skjedde med «Nå er det vanlige folks tur?» Begynner å bli veldig nyskjerrig på hva det slagordet egentlig betydde.. Jeg har laget noen alternativ: Var det: A: Vanlige folks tur til å miste arbeidsplassene sine? B: Vanlige folks tur til å måtte gå på Nav? C: Vanlige folks tur til ikke å ha råd til mat og varm bolig? D: Vanlige folks tur til å være redd for fremtiden? E: Vanlige folks tur til å betale seg fra hus og hjem? Dere har aldri fått min stemme, og det er jeg veldig glad for. Problemer er jo at uansett hvem en stemmer på, så hører dere ikke på oss mer enn akkurat rett før valget.. Når dere først har fått plass på tinget, er det kun egne meninger og politisk spill som gjelder.. Dere er FOLKEVALGTE, dere ble stemt frem fordi noen trodde på visjonene og eventyrene dere serverte. Uten folket er partiene ingenting, slutt å glem det hver gang dere kommer til makten!. (Kommentarfelt 2)

Videre tenker noen det innebærer at de rike skal bli rikere og at arbeiderklassen skal bli fattigere. De fleste kommentarene er et stikk til statsministeren om at han ikke kan forstå hva det vil si å være «vanlige folk», slik statsministeren forklarer det. Utsagnet ble kritisert av de som identifiserte seg med det. Flere har tenkt at de endelig skulle få en statsminister som så de for det de var, samt hvilke problemer som måtte løses for å gjøre samfunnet bedre. I følge kommentarfeltene kunne ikke dette vært mer feil. Utsagnet gikk fra å være et håpefullt uttrykk hos mange folk, til en spøk full av sarkasme og ironi, da flere opplever det som å bli lurt av den øverste lederen i landet som har forrådt sitt eget folk.

Det er tydelig at strøm har en stor tilknytning til det å være norsk statsborger. Mange nevner eksempelvis vannkraften vi har i Norge. Folk påpeker at utbyggingen av de norske vannkraftverkene er finansiert gjennom folk sine skattepenger, samt at de aller fleste er ferdig nedbetalt for lenge siden. Det sies at dette er en av grunnene til at strømmen er såpass billig å produsere. Med tanke på at den produseres her til lands og gjennom skattepengene til folket, skal den også eies av folket skrives det. Med andre ord mener de at det er folket som skal bestemme hva som gjøres med strømmen med tanke på eksport, ikke statsoverhodene alene. Mange kommentarer belyser også at strømmen som produseres i Norge må dekke behovene til sin egen befolkning, først og fremst. Det er ikke andre land i Europa som skal dra nytte av vår strømproduksjon før oss selv. Folk skriver at 95 prosent av kraftverkene i Norge er eid av staten og dermed i prinsippet eies av folket. Flere sier at stabil og rimelig strøm er den viktigste fellesgode vi har i vårt kalde vannkraftsland. Med bakgrunn i at de er nordmenn mener de at en

makspris er på sin plass. Hvis ikke blir det begått en urett mot det norske folk og deres lover, da de mener at det er norske verdier som selges til utlandet. Flere er misfornøyd med det da de mener at nordmenn er eiere av strømmen, ikke kunder.

Noen går så langt tilbake i tid at de trekker inn andre verdenskrig. Her argumenterer de med at forfedrene våre kjempet om å kontrollere vår egen strømproduksjon. Videre beskriver noen hvordan mange nordmenn i krigsårene ofret livene sine for at tyskerne ikke skulle få makten i landet vårt og kan gi uttrykk for at fienden nå er tilbake i rollen som statsoverhoder: «Det er slike som dere våre flotte motstandsfolk kjempet mot under 2.verdenskrig 😡. Dere er en skam for Norge og det norske folk» (Kommentarfelt 2). Til tross for dette mener de at norske politikere de siste tiårene har av egen fri vilje gitt fra seg alt som ble kjempet for. Det gjøres rede for hvordan Jonas Gahr Støre gir den norske strømmen tilbake til Tyskland. De sier at selv om tyskerne ble kastet ut av Norge i 1945, har regjeringens politikk invitert de tilbake og frivillig gitt bort vår suverenitet. Det henvises til etterkrigstiden også med hensyn til utbyggingen av vannkraften, samt hvordan den skulle sikre billig kraft til den norske befolkningen og industrien. Som kontrast har politikerne i moderne tid gitt vår kraft tilbake til Europa og latt nordmenn betale prisen. Folk ønsker å ta landet sitt tilbake og at EU ikke skal ha et snev av innflytelse på Norge.

5.5 Sosiale ulikheter

Et tredje gjentakende tema er sosiale ulikheter som også har fått stort oppslag i kommentarfeltene gjennom 163 av 792 kommentarer. Det er særdeles mange som påpeker hvordan strømkrisen forsterker de sosiale ulikhetene i Norge. De sosiale ulikhetene knyttes opp mot hvordan staten støtter folket, privatpersoners økonomi og hvordan nedgang i næringslivet har negative ringvirkninger. Det er mange folk som klager på støtteordningene, da de mener regjeringen må løse problemet ved roten. De beskriver hvordan staten tar brød og gir smuler tilbake til folket:

Dette er latterlig. Nå må dere pinadø ta ett steg ned til landjorda og sette en makspris på 50 øre inntil 3000 kW/mnd. Det er ikke riktig at vanlige lønsmottakere skal måtte sitte å fryse, i mens vi gruer oss til neste regning. 😡😡😡. (Kommentarfelt 3)

I den sammenheng refereres det til at det gis ut almisser, som er støtte til de fattige fra gammelt av. Mange oppfattes som frustrerte, redde og usikre på hva fremtiden har å bringe. I tillegg er

flere irriterte over at andre aktører og land tjener penger på at Norge går dårligere. Det stilles spørsmål om hvorfor ikke Norges oljefond brukes mer aktivt på sitt eget folk, da vi har mye mer penger å dele ut som hjelp til de som trenger det mest. Det er noen som sier at det er bra det endelig kommer hjelp, men dette er ytterst få. De fleste forklarer at støttepakkene ikke hjelper for de som allerede sliter med å betale regningene sine, hvor det vises til de som allerede har dårlig økonomi og hvordan de aldri kan komme seg ut av grøfta etter strømkrisen. Det er jo ikke slik at alle har banken full av penger forklares det.

Noen sier at husholdninger må bruke sparepengene sine eller ta opp ekstra lån for å kunne betale regningene og at de kommer til å bli fattige som resultat. Noen påpeker at det er altfor store variasjoner i befolkningens bosituasjon i landet og at enkelte nøye må planlegge og rasjonere strømforbruket sitt for å ha penger nok til neste regning. Mange tenker på de i samfunnet som allerede har minst. Her vises det til studenter og at de vil ha lån i lang tid med slike dårlige ordninger. Videre vises det til de eldre som må bruke opp alle sine oppsparte midler:

Jonas Gahr Støre.. Jeg er pensjonist. Bor i leilighet med KUN elektrisk oppvarming. Har alltid vært nøysom og spart litt til eldre dager. Nå sparer jeg strøm og jeg fryser 🥶🥶. Jeg orker ikke mer 🙌📱👉 Det er mange med meg 😞. (Kommentarfelt 2)

Det er mange som sliter med å sove om natten på grunn av strømkrisen, samt at julen nærmet seg da disse kommentarene ble skrevet. Det var mange som gruet seg til julen og flere sier at den allerede er ødelagt for mange folk, da de ikke har penger til julemiddagen eller gaver, der særlig barnefamilier nevnes. Flere sier at det er folk der ute som fryser ihjel før de velger å bruke mer strøm til varme. Det er mange eksempler på at folk ikke har penger nok til å kjøpe mat for å overleve, mens noen tilbereder maten sin på vedovner som fyres opp med hva enn de har å fyre med. Flere mener de ikke kan dusje og vaske klær. En person sa at de måtte selge hunden sin for å ha nok penger til å betale regningene.

Mange uttrykker frustrasjon over mangelen på støtte til det norske næringslivet og industrien. De mener at når det er støtteordninger til husholdninger, må næringslivet også få det. Folk forteller at de er usikre på sin fremtid på arbeidsplassen og at de gruer seg til hver eneste dag, i tro om at det er deres tur til å bli permittert eller i verste fall sparket. Det er mange i kommentarfeltene som påpeker at bedriftene må ivaretas av staten, spesielt de små og mellomstore. Folk påpeker at dersom næringslivet ikke får noe hjelp vil arbeidsplasser legges

ned, bedrifter må permittere eller sparke ansatte. Grunnen til at dette skrives i tråd med sosiale ulikheter er fordi næringslivets nedgang har negative ringvirkninger på privatpersoner. Det blir en ond sirkel som påvirker folk sin private økonomi og dermed medfører flere problemer. Det gjør at flere må være hjemme, derav et høyere strømforbruk, som igjen fører til dårligere økonomi. I bunn og grunn blir det større regninger og mindre lønninger. Videre er det mange som foreslår ulike løsninger på strømkrisen og hvordan det kan håndteres bedre.

5.6 Løsningsforslag

Det er stor uenighet om hvordan regjeringen bør håndtere situasjonen med høye strømpriser, hvor ulike synspunkter kommer til uttrykk gjennom 250 av 792 kommentarer på Facebook-innleggene. Et av de mer vanlige synspunktene er at regjeringen bør gå av på grunn av manglende kompetanse. Det er svært få som er enige i de implementerte tiltakene eller mener at dette er gode løsninger. På en annen side er det mange andre forslag som blir fremmet av folk i kommentarfeltene. En populær løsning som mange har foreslått, er å innføre et pristak på strømmen, hvor noen foreslår en makspris på 30 øre per kilowatt, mens andre foreslår 50 til 70 øre per kilowatt som maksgrænse. Flere mener også at staten bør dekke alle kostnadene når prisen overstiger de angitte summene, i stedet for å ha en støtteordning. Dette vil etter deres synspunkt løse problemet og sikre at det norske folket ikke betaler for mye for sin egen strøm. Noen kritiserer også politikernes utregninger av støtte og mener det må gjøres endringer for å fjerne merverdiavgift og elavgift, slik at støtten ikke blir mindre enn det som er beregnet. Disse endringene kan bidra til å redusere strømkostnadene for folk flest og gi mer rettferdighet i støtteordningene. Alt i alt krever folk nøye gjennomtenkning og kreative tiltak for å sikre at det norske samfunnet får tilstrekkelig tilgang på strøm og en rimelig pris til enhver tid.

Noen mener at regjeringen bør hjelpe kraftkrevende industri, reversere avtaler og stoppe utenlandskabler, samt kutte elektrifisering av sokkelen. Andre argumenterer for tidligere utbetalinger av støtte, daglige pressekonferanser og en mer transparent presentasjon av regnestykkene med avgifter og påslag. Mange er frustrerte over de høye strømprisene og ønsker effektive tiltak for å løse problemet. Noen krever nyvalg og at statsministeren tar regningen, mens andre ønsker stabilisering av prisene for å øke følelsen av trygghet og like strøm- og nettleiepriser for hele landet. Det finnes også de som argumenterer for å redusere eksporten, avslutte EØS- og ACER-avtalen, eller gå enda mer drastisk til verks med riksrett. Noen mener at Erna Solberg bør komme tilbake, mens andre mener at et mistillitsforslag er den eneste

løsningen, da folk ikke opplever statsoverhodene som skikket til lede landet i en krisesituasjon slik som det vises til i følgende sitat:

Dette er bare piss! Dere burde skamme dere, det burde fremmes mistillits forslag til den nye regjeringen!!! Dere er ikke skikka til og lede landet!!! Dere er ikke nok oppegående i hue til og ha den jobben! Spesielt ikke røre hue Støre og den nye energi ministeren som knapp vet hva en kilowatt time er!!. (Kommentarfelt 2)

Til slutt er det også de som mener at staten bør dekke alle kostnader og at folk ikke ønsker støtte, men heller faste og lave priser. Den mangfoldige debatten viser at det ikke finnes en enkelt løsning på strømkrisen og at det ikke er enighet om løsningen. Det er mange ulike behov og synspunkter hos forbrukere, næringsliv og samfunnet som helhet.

5.7 Tilskrivelse av skyld & ansvarsfordeling

I dette delkapittelet undersøker jeg hvem folk i kommentarfeltene klandrer for strømkrisen og tilhørende tiltak. Et overraskende funn er at ytterst få tilskriver noe skyld til COVID-19. Pandemien nevnes til en viss grad, men det er ingen som klandrer den krisen for strømkrisen vi er i nå. Når pandemien nevnes påpekes det som regel at det trengs bedre støtteordninger ettersom vi gikk fra en krise til en annen. Enkelte mener at det er vår egen skyld siden vi gjennom avtaler har gitt bort retten vår til å kontrollere det norske kraftmarkedet. Noen forklarer at kraftselskapene skal ha litt av skylden, da de ønsker å tjene mest mulig penger på folk. Andre mener strømleverandører kan tillegges skyld med bakgrunn i forvirrende avtaler som er vanskelig å sette seg inn i. Folk skylder også på det grønne skiftet og fokuset det har fått. De klandrer det grønne skiftet fordi de opplever å måtte følge uforsvarlige retningslinjer til enhver pris, uten at de nevner noen spesifikke deler i Parisavtalen. De sier hysteriske miljøtiltak ødelegger for Norge og kun fungerer som dekke for å ta seg bra ut for andre land og avtaler som er inngått med EU-kommisjonen og FN. Trolig mener de at Norge bruker mye penger på å vise hvor flinke de er til andre land, uten å ta hensyn til behovene til egen befolkning.

Europa nevnes hyppig med tanke på at Norge eksporterer strøm til flere land der. Verdensdelen klandres på et overordnet nivå til tider, da de tar strømmen vår gjennom ulike avtaler. Det sies ofte at det er deres feil, da de skal ha vår strøm. Videre mener folk at det er en energikrise i Europa, ikke i Norge, men gjennom avtalene påvirker det oss. Spesifikke land blir også klandret, eksempelvis England i den forstand at vi ikke skal sikre de før oss selv. Tyskland er

uten tvil landet som blir tillagt mest skyld, hvor noen forklarer hvordan vi blir ofre for den hodeløse energipolitikken de har. Det vises også til hvordan de stenger ned stabile energikilder for å ta i bruk ustabile energikilder. I tillegg sier folk at Tyskland har en feilslått energipolitikk da de legger ned sine atomkraftverk for å fyre med kull og gass, som videre medfører en dårligere energipolitikk i Norge. Det legges også skyld på Nordpool, ACER og andre strømreformer, da folk opplever disse aktørene som en stor del av problemet og ytrer sine meninger slik som i følgende eksempel: «UT AV EØS/ACER VI KAN IKKE HJELPE EUROPA Å UTKONKURRERE ALL PRODUKSJON HER HJEMME!» (Kommentarfelt 1). Det kommer altså frem blant kommentarene at om det ikke hadde vært for disse aktørene og avtalene som Norge jobber med, ville situasjonen vært en annen.

I sammenheng med tilskrivelse av skyld nevnes Jonas Gahr Støre i 130 av 792 kommentarer og den nåværende regjeringen i hele 396 av 792 kommentarer. Nåværende regjeringen blir klandret på et overordnet nivå, hvor de får skylden for det meste. Det er ikke alltid kommentarene er like spesifikke i sitt budskap, men det kommer som regel frem at regjeringen har skylden for prisstigningen. Noen legger også skylden på den tidligere Solberg-regjeringen, da de også de har tatt valg som har ført oss til strømkrisen. Få mener at det ikke er ingen som skal ha mer skyld enn andre, men at nåværende statsminister hadde sin gyllende mulighet til å gripe fatt i problemet. I følge kommentarene har statsministeren snublet på dørstokken. Det er med andre ord Jonas Gahr Støre som blir en av de større sydebukkene, hvor en rekke kommentarer henviser til statsministeren på måter som denne: «Dette er galskap Jonas, og er så godt som ingen hjelp til å betale regningen med , forstår du ingen ting , at en slik fraværende person kunne bli statsminister, det er helt ubegripelig for meg» (Kommentarfelt 3). Mange mener at valgene statsministeren har tatt på vegne av den norske stat er et forsøk på å klatre på sin egen karrierestige. Statsministeren blir også ofte klandret for å ikke forstå hva problemet er.

Når det kommer til ansvarsfordeling nevnes Statsminister Jonas Gahr Støre nok en gang i et flertall av kommentarene. Mange sier at det er han som er ansvarlig for å løse problemet. Noen sier at han har hatt muligheten til å gjøre det lenge og at dette var hans mulighet for å vise folk hvem han faktisk jobber for. De fleste mener at det er nåværende regjering som har hovedansvaret, hvor det ofte forklares hvordan de har ansvaret for å få oss ut av avtalene som er inngått med eksempelvis ACER, EØS og Nord Pool. I det minste er de ansvarlige for å reforhandle avtalene. Disse avtalene får mye av skylden i forrige delkapittel, men ansvaret på å rette opp feilene ligger på regjeringen. Noen sier at regjeringen har hatt muligheten til å løse

problemet, men at de ikke har tatt ansvaret sitt på alvor. Det sies deretter at de bør overlate jobben til noen andre, slik at de kan rydde opp etter dem. Flere krever at regjeringen må rydde opp i uretten som er begått mot det norske folk og ønsker et bedre samarbeid mellom partene:

Uten Norpool, Acer og andre strømreformer ville vi ikke stått der vi står nå, uten nasjonal kontroll på strømproduksjonen i Norge. Det er for sent 11/12 å klare å redde gaver til barna og julemiddagen hos de fattige i Norge. Det ser ut som det er tverrpolitiske reformer vi nå må betale for, så dette er på ingen måte Ap i år som står bak. Men det er en skam at vi bor i et land med tverrpoliyiske overgerp mot befolkningen. Vi hadde aldri fått gjennom hverken Norpool eller Acer i direktedemonkratisk avstemning, av vi avgav stemmen vår på nett med bank-ID. (Kommentarfelt 2)

Det påpekes også at nåværende regjering skulle hørt bedre etter på medlemmene sine da de sa nei til avtalene. Enkelte mener også at det er det norske folk som har ansvaret for å rydde opp, men ved å velge nye representanter ved neste valg. Her er det flere kommentarer som mener at ansvaret bør gis videre til andre partier som kan lage løsninger som faktisk hjelper.

5.8 Oppsummering av viktige funn

I datamaterialet er 18 kommentarer positive, som forsvinner i et hav av 665 negative kommentarer. Folk beskriver varierte og ekstreme måter for å spare strøm, hvor et fåtall mener tiltakene er gode. Alle benytter seg av hjelpen de får, men ønsker bedre tiltak. 559 Kommentarer er frekke, hatske og nedlatende mot statsministeren og regjeringen, som representerer en utbredt politikerforakt med fokus på mistillit over politikerne sin innsats og kompetanse. 216 kommentarer representerer identitet- og historierelaterte aspekter ved strømkrisen og tilhørende tiltak, ofte med utgangspunkt i utsagnet «vanlige folks tur», som gikk fra et håpefullt uttrykk til en sarkastisk spøk for å sette statsministeren i et dårlig lys. I tillegg trekkes andre verdenskrig inn ved at folk sammenligner dagens regjering med tyskerne fra den tid. Sosiale ulikheter representeres gjennom 163 kommentarer, hvor folk viser til nedgang i egne sosiale og økonomiske situasjoner. Videre påpekes det at næringslivet trenger støtte, da et lite fungerende næringsliv kan resultere i at folk permitteres, mister jobbene sine, må være mer hjemme og derav bruker mer strøm. Løsningsforslagene uttrykkes i 250 kommentarer med variasjon og uenighet i hvordan strømkrisen bør håndteres; pristak på strøm, stille politikerne for riksrett, reversere avtaler, reforhandle med aktører og ha en åpen dialog mellom politikerne og folket.

Folk klandrer statsministeren, regjeringen, det norske folket, Europa, avtaler og aktører for situasjonen. Statsministeren og regjeringen holdes ansvarlige for å løse problemet, ofte i sammenheng med de ulike avtalene og aktørene Norge er del av og samarbeider med.

6 Diskusjon

I dette kapitlet diskuterer jeg funnene mine fra analysedelen opp mot oppgavens teoretiske rammeverk og begreper, samt de ulike avtalene og aktørene som kan påvirke situasjonen. Slik vi så i *kapittel 5.8 Oppsummering av viktige funn* gjorde jeg rede for viktige funn, som videre blir diskutert i lys av *kapittel 3 Teoretisk rammeverk & relevante begreper*. I den forbindelse presenterer jeg den aktuelle teorien, slik at leseren forstår hvilke begreper jeg tar utgangspunkt i når jeg diskuterer innenfor hvert avsnitt. Deretter diskuterer jeg funnene opp mot det teoretiske rammeverket, slik at jeg kan besvare oppgavens problemstilling og de ulike underproblemstillingene, som ble presentert i *kapittel 1 Introduksjon*. Avslutningsvis fremkommer en konklusjon som resultat av diskusjonen, samt forslag til videre forskning.

6.1 Et hav av negativitet

Boucher et al. (2021) og Ocelík et al. (2021) forklarer hvordan vi har sett en økende grad av sosial aktivisme tilknyttet energipolitiske spørsmål. Dette tydeliggjøres gjennom antallet kommentarer i kommentarfeltene som kan bli sett på som et bilde på høyt engasjement. Når det kommer til stil og sentiment i kommentarene så vi at disse var overveiende negative. Det er dog verdt å merke seg at folk sine reaksjoner er sosialt konstruert og kan påvirkes av en rekke faktorer. Sovacool og Dunlap (2022) forteller at menneskers reaksjoner blant annet kan påvirkes av synspunkter og bekymringer knyttet til sosiale og økonomiske aspekter. Slik det kom frem hos Thue (1996) har norske energiforbrukere hatt tilgang på billig strøm siden slutten av andre verdenskrig. Når fordelene ved billig strøm fjernes er det derfor ikke overraskende at flertallet av kommentarer er frekke, nedlatende og aggressivt ladet når det er snakk om strømkrise og de tilhørende tiltakene. I kommentarfeltene ser vi eksempler på dette ved at folk strever både sosialt og økonomisk, noe som påvirker deres generelle livskvalitet. Med dette opplever de at de samfunnsmessige aspektene under strømkrise ikke ivaretas.

I følge Wray (1999) påvirkes reaksjonene også av en grasrotinformasjonskrig og nettpolitikk, da folk sprer egen kunnskap og skriver politiske meninger. Det kan føre til at flere mobiliserer seg i kommentarfeltene for å ta del i den digitale demonstrasjonen. Etersom folk setter seg inn i innholdet i det som deles på statsministerens kontor sin Facebook-side, kan dette øke engasjement hos leserne og føre til at de velger å kommentere på saken selv. Dette gjør de enten for å støtte oppunder tidligere kommentarer eller for å gjøre rede for sine synspunkter. Videre kan deres reaksjoner påvirkes av medier, utdanningsnivå og hvordan myndighetene håndterer

problemet (Howell et al., 2018). I denne sammenhengen er det tydelig at folk reagerer mye på hvordan regjeringen håndterer strømkrisen slik vi så i kapittel 5.1 *Kommentarenes stil & sentiment* og 5.3 *Politikerforakt*, hvor folk reagerer ved å ytre urettferdighet, mistillit og forakt i forbindelse med strømkrisen. Som Walker et al. (2016) forklarer kan det være med bakgrunn i at de mister en ressurs som er kritisk for samfunnet og ens individuelle velvære. Sovacool (2009) beskriver at folk har heterogene interesser i energikriser. Kommentarfeltene i denne oppgaven er også gjenstand for heterogene meninger. Dette understreker at folk er forskjellige og har ulike ønsker, men slik vi så i kapittel 5.1 *Kommentarenes stil & sentiment* var 665 negativt ladet mot strømkrisen og tiltakene, som viser at folk også kan ha homogene interesser.

6.2 Samfunnsmessige utfordringer for aksept

Maréchal og Holzemer (2018) og Tjernshaugen (2021) forteller om store utfordringer i sammenheng med energiforbruk- og produksjon, samt hvordan dette styres, da det må dekke dagens behov. Det kan være å spare strøm uten å miste livskvalitet, produsere og distribuere strøm rettferdig med tanke på ulike avtaler, samtidig som folk sine interesser ivaretas. Basert på reaksjonene i kommentarfeltene er dette utfordringer også i Norge. Analysen tyder på at tiltakene staten iverksetter blir benyttet, men reaksjonene tilsier at folk ikke aksepterer de som tilstrekkelige. Maréchal og Holzemer (2018) beskriver videre hvordan aktørene som leder energiomstillinger tar sikte på å løse disse utfordringene, men at innføring av nye løsninger avhenger av en offentlig aksept. Gjennom analysen har det kommet frem en rekke eksempler på en manglende offentlig aksept, ved at folk ikke aksepterer tiltakene som foreslås eller settes i verk av regjeringen og krever bedre løsninger for å ivareta egne interesser. Som Walker et al. (2016) forklarer, minker aksepten i tråd med tap av grunnleggende behov. I delkapittelet 5.5 *Sosiale ulikheter* ble vi kjent med at folk selv opplever egen livskvalitet som redusert i påvente av bedre tiltak. Kommentarene viser til hvordan folk slutter å vaske klær, fryser i egne hjem, ber barna om å dusje senere for å spare strøm, bruker vedfyring til oppvarming og matlaging og spiser kald mat for å unngå og øker eget strømforbruk.

Walker et al. (2016) forklarer videre at aksept for endring minker dersom befolkningen nektes tilgang til strøm. I den pågående strømkrisen er det ingen i Norge som direkte nektes tilgang på strøm. Det kan likevel oppleves slik da prisene er blitt for høye for folk flest slik at de må kutte i eget strømforbruk. De høye strømprisene bidrar til at folk opplever å indirekte miste tilgang på strøm sammenlignet med eget strømforbruk før krisen. Dette kan resultere i alvorlige konsekvenser for velvære, men ikke minst fysisk og psykisk helse slik Walker et al. (2016)

beskriver det. Batel og Devine-Wright (2015) beskriver hvordan det sosiale og politiske er viktig for å forstå om samfunnet aksepterer energipolitiske tiltak eller ikke. Av alle reaksjonene i kommentarfeltene blir det tydelig hvordan ingen av delene ivaretas. Det er tydelig at folk ikke føler seg sett eller hørt av regjeringen i lys av tiltakene som foreslås og settes i verk. De opplever det ikke som nok støtte for at sosiale aspekter ved samfunnet blir ivarettatt, samt at deres politiske synspunkter ikke blir tatt i betraktning. Wolsink (2018) trekker frem at det er krevende å oppnå sosial aksept i samfunnet, spesielt i krisetider fordi en befolknings holdninger til omstilling gjerne påvirkes av hvorvidt deres velferd opprettholdes eller forbedres (Cohen et al., 2014). Slik oppgaven har vist frem til nå er det tydelig at strømkrisen i seg selv er negativ på mange måter gjennom dens innvirkning på sosiale og økonomiske aspekter.

6.3 Motstand til politikere

Diani (1992) forklarer en sosial bevegelse som et nettverk mellom enkeltpersoner som engasjerer seg i en politisk konflikt. På samme måte som Diani sin forklaring på sosiale bevegelser kan kommentarfeltene i denne oppgaven betraktes som et nettverk. Dette fordi folk i kommentarfeltene engasjerer seg politisk på Facebook-siden til statsministerens kontor. Tarrow (2011) forteller videre at mennesker som inngår i en sosial bevegelse gjerne jobber mot et felles mål. Som et hovedfunn i analysen kom det frem gjennom kommentarene at regjeringen skal holdes ansvarlig for egne handlinger. Med dette som felles mål blir kommentarfeltene et digitalt nettverk for å drive uorganisert engasjement der enkeltpersoner ytrer politikerforakt og egne økonomiske og sosiale problemer. Gjennom Smith (2013) ble vi kjent med begrepet sivil ulydighet, som er en offentlig, men ikke-voldelig politisk handling med hensikt om å vise motstand til politikk og lover. Tidligere har også Rojas (2006) vist hvordan sivil ulydighet kan foregå på digitale plattformer. Slik vi så i delkapittel 5.3 *Politikerforakt* ble det tydelig at folk uttrykte ikke-voldelige politiske handlinger gjennom kommentarene med sine politiske synspunkter på strømkrisen og regjeringen, men heller kritiserte regjeringen og tiltakene. På en annen side var det en liten andel mennesker i kommentarfeltene som støtter regjeringens forslag og deres politiske synspunkter på strømkrisen.

Som Sovacool & Dunlap (2022) sier, kan offentlige, men ikke-voldelige politiske handlinger være med på å svekke og undergrave, eller styrke og støtte demokratiet. I denne sammenheng kan det gjøre begge deler. Folk i kommentarfeltene svekker og undergraver de folkevalgte politikerne ved å sette de i dårlig lys, men ved å ytre egne meninger i det offentlige rom bidrar de også til å styrke demokratiske rettigheter. Det stilles sarkastiske spørsmål om hvem som er

første prioritet, folket eller regjeringen og etablerer dermed to distinkte samfunnsgrupper (Bourdieu, 1984). Det er bare ett av eksemplene som viser til Smith (2013) sin beskrivelse av en offentlig og ikke-voldelig politisk handling som utføres med hensikten om å kommunisere motstand mot politikken. Regjeringen anklages for politisk svindel og korrupsjon, ofte ved hjelp av sterke skjellsord. Dette viser til Wray (1999) sitt begrep om en grasrotinformasjonskrig, da folk i kommentarfeltene sprer egne meninger om strømkrisen og tilhørende tiltak på regjeringens offisielle nettsteder. Deres meninger spres til alle som bruker det digitale nettverket, som bidrar til at flere kan gjøre det samme og resulterer i en rekke ulike synspunkter.

Baigorrotegui (2019) og Sovacool og Dunlap (2022) viste i sin forskning hvordan kollektive handlingstaktikker og protester var meget effektive for å oppnå mål i energirelaterte konflikter. I tilfelle med engasjementet i kommentarfeltene på Facebook-siden til statsministerens kontor, er det vanskelig å trekke konkrete slutninger for hvorvidt kommentarene har en påvirkning eller ikke og i hvilken grad. Hess og Satcher (2019) mener støtte fra myndighetene er kritisk for å oppnå ønskede resultater ved innføring av endringer. På tross av at kommentarene synliggjør folk sine meninger finnes ingen garanti for at avsenders meninger blir lest av tiltenkt mottaker. Slik det kom frem av mitt datamaterialet fra perioden 2021-2022 er det åpenbart at folk ikke føler seg sett eller hørt. Det baseres på at de fleste som kommenterer ikke var fornøyde med støtteordningene. Verken første, andre eller tredje gang de ble innført.

Motstand kan være uttrykk for et kollektivt ønske om et bedre energidemokrati med en mer demokratisk kontroll over energipolitiske mål, som sikker energiforsyning, samt økonomisk og sosial bærekraft (Sovacool & Dworkin, 2014), da energi kan ha ulike betydninger (Aune, 2007). Selv om det ikke finnes en garanti for at budskapet leses av ønsket mottaker, kan deltakelse i digitale protester være taktisk slik Hess et al. (2021) beskriver det, da styrken og omfanget til en gruppe kan spille en avgjørende rolle for ønsket utfall hos sosiale bevegelser. Økt antall kommentarer vil dermed kunne øke sannsynligheten for å oppnå egne mål og ønsker i strømkrisen. Slik vi ble kjent med gjennom analysen kan slike mål være alt fra å innsette bedre tiltak, ivaretagelse av samfunnsmessige behov på en bedre måte eller ansvarliggjøring av regjeringens handlinger i et energipolitisk perspektiv. Slik jeg ser det er det tydelig at folk som kommenterer ønsker endringer og at deres stemme skal høres omkring energipolitiske spørsmål.

6.4 Perspektiver på historisk arv & klasseforskjeller

Bourdieu (1984) forklarer at habitus blir sett på som et produkt av menneskers tidligere erfaringer og historier, der dette inkluderer blant annet forbruksmønstre og familieerfaringer. Slik det kom frem i delkapittelet *5.4 Identitet* ble det tydelig at strøm er noe nordmenn holder nært. Med egen finansiert strøm gjennom vannkraft betalt av norske skattepenger kan strømmen ses som en del av vår identitet, historie og stolthet, og oppleves som allemannseie. Når strømkrisen inntreffer slik at prisene stiger på en måte som tvinger forbrukere til å endre atferd mot sin vilje, får dette reaksjoner. Med utgangspunkt i egne erfaringer og historier går flere av kommentarene inn på hvordan landets forfedre kjempet for å kontrollere egen strømproduksjon under andre verdenskrig. Med dette som bakteppe ytres en opplevd følelse av skam rundt norske politikere i moderne tid som har gitt fra seg denne kontrollen til EU og Tyskland. I sammenheng med strømkrisen kommer habitus til uttrykk i måten folk reagerer og engasjerer seg i problemstillingen, basert på deres tidligere erfaringer og hvordan de viser til endring i forbrukeratferd. Reaksjonene viser hvordan en grunnleggende ressurs som strøm påvirker individers liv og deres forståelse av seg selv og andre. Derfor uttrykker de et ønske om hvordan beslutninger om eksport av strøm skal tas og at de selv bør få en større påvirkningskraft på avgjørelsene. De ser det urettferdig at norske eiere skal komme etter andre europeiske land som drar nytte av vår strømproduksjon.

Klasse er et begrep Bourdieu (1990) bruker for å definere hvordan mennesker oppfatter seg selv i relasjon til andre. En klasse er basert på individets habitus og former grupper av mennesker med like levekår som deler en felles natur. Derfor hevder Bourdieu (1987) at like levekår og lik natur er essensielt for at mennesker skal kunne inngå i samme klasse. I delkapittelet *5.4 Identitet* kom det frem at statsministeren benyttet utsagnet «vanlige folks tur» i sin valgkamp. På tross av at Jonas Gahr Støre ikke har samme levekår som folk flest, grunnet hans oppvekst i en velstående familie på Oslos vestkant, med høy utdanning fra et prestisjefylt universitet i Frankrike og har titalls millioner i formue (Ravnaas, 2014), ble dette slagordet en identitetsindikator rettet mot arbeiderklassen. Statsministeren kan med andre ord ikke plasseres i samme klasse som den han hevder å sette i fokus. Slagordet skapte håp blant «vanlige folk» om at deres samfunnsmessige utfordringer skulle bli sett, hørt og prioritert i større grad enn tidligere. Slik det kom frem av kommentarene endte utsagnet opp med å bli brukt mot statsministeren som en pekepinn på hvordan «vanlige folk» opplevde at han hadde feilet. Fra forestillingen om en statsministeren som har en fot i hver klasse der arbeiderklassen ble lovet

en mer fordelaktig sosial posisjon, viser reaksjonene i kommentarfeltene tydelig at de opplever dette som et spill for galleriet da han ikke klarer å følge opp det han lover.

Bourdieu (1984;1987) bruker videre blant annet økonomisk, kulturell, sosial kapital for å analysere et individs egenskaper, som videre former folk sin habitus. Individer og klasser tar i bruk ulike former for kapital for å avgjøre hvem som får fordelaktige sosiale posisjoner i samfunnet. Det betyr at lignende sosiale posisjoner resulterer i lignende levekår og en tilsvarende klassehabitus. Store prisstigninger slik de forekom når strømkrisen inntraff, har potensialet til å synliggjøre hvem som er økonomisk rustet for uforutsette utgifter og ikke. Store prisstigninger kan derfor bidra til å skape usikkerhet rundt egen identitet og klassetilhørighet. Slik vi så i kommentarfeltene opplevde forbrukerne at de måtte endre atferd og redusere sosiale og økonomiske aspekter ved egen livsstil. Med en redusert økonomisk kapasitet og livskvalitet vil folk kunne oppleve å gå ned i klassehierarkiet. Et resultat kan være at dette kan påvirke folk sine tanker og atferd knyttet til deres posisjon i samfunnet, som kan oppleves som negativt av folk i kommentarfeltene med bakgrunn i at deres sosiale posisjon i samfunnet svekkes.

6.5 Mangel på sosial & økonomisk bærekraft

Cohen et al. (2014), Rygg (2012) og Ciucci (2022) forklarer at folk må stille like godt som de gjorde i forkant av en endring for å kunne akseptere den, da en manglende aksept kan knyttes til en negativ sosial og økonomisk påvirkning. Det vil si at folk verken kan svekkes sosialt eller økonomisk sett hvis de skal godta endringer innenfor en energiomstilling. Slik det ble tydelig i datamaterialet er det mange påstander om at strømkrisen og tilhørende tiltak bidrar til større sosiale ulikheter i Norge. I sammenheng med strømkrisen er det åpenbart at ikke alle stiller like godt som de gjorde før, da økte priser, skatter og avgifter fører til at husholdningens totalbudsjett er nødt til å bruke mer penger på strøm enn tidligere. Brundtland kommisjonen (1987) belyser sosial bærekraft som en av hovedpilarene innenfor bærekraftbegrepet, der dette beskriver hvordan alle skal ha like sjanser til et stabilt helsefremmende liv, få utdanning, jobbe og leve uten diskriminering. Med bakgrunn i dette kan det argumenteres for at de negative og bekymringsfulle reaksjonene slik de fremkommer i kommentarfeltene, er et resultat av hvordan folk opplever at redusert økonomi påvirker deres sosiale bærekraft.

Batel og Devine-Wright (2015) forklarer at regulatoriske og politiske institusjoner er av stor betydning for et sted sin mulige suksess, risiko- og nyttestrukturer. Områder slik Batel og Devine-Wright (2015) beskriver det kan i denne oppgaven overføres til næringslivet som sektor.

I datamaterialet argumenteres det for at økonomisk støtte ikke bare skal gis til privatpersoner og deres husholdninger, men det ytrer også et behov for støtte til bedrifter. Særlig rettes behovet mot små og mellomstore bedrifter, ikke minst innenfor kraftkrevende industri, da et velfungerende næringsliv er viktig for at samfunnet skal gå rundt. Med et velfungerende næringsliv menes hvordan hver enkelt bedrift har kapital til å investere i utstyr og kompetente ansatte, muligheten til å utvikle seg i form av innovasjon og teknologiutvikling, samt at de holder seg konkurransedyktige i markedet (Elkington, 1997). Dersom små og mellomstore bedrifter belastes med høye strømgjeldninger vil dette derfor kunne påvirke deres økonomiske kapital i større grad enn hos mer robuste bedrifter. Dette kan videre resultere i at bedrifter må trappe ned ressurser eller i verste fall går konkurs, som både kan skape bekymringer rundt permitteringer og ubalanser i prismsmarkedet slik at priser også øker på andre områder. Det er viktig å ta i betraktning at vi kommer ut av en tidligere pandemi som også ga store utfordringer for næringslivet og derfor hadde mange allerede en vanskeligstilt økonomi før strømkrisen.

6.6 Et bredt spekter av mulige løsninger

Devine-Wright (2004) forklarer at offentlig engasjement kan ha bakgrunn i politiske og økonomiske faktorer, som vil si at det krever en forståelse av disse faktorene og hvordan de påvirker folks meninger og deltakelse i sammenheng med løsningsforslag til strømkrisen. Dersom regjeringen tar hensyn til å skape en balanse og adressere samfunnets behov kan dette bidra til å forme politiske tiltak og strategier som blir mer inkluderende og effektive. På en annen side er mange av løsningsforslagene ulike, som vil si at det kan bli vanskelig å imøtekomme alle de ulike behovene i samfunnet. Devine-Wright (2004) påpeker videre at dette kan gi en økt sannsynlighet for sosial aksept, ved å utvikle tiltak som dekker interessene til ulike mennesker. Igjen kan dette være problematisk, da løsningsforslagene i kommentarfeltene varierer i stor grad, men det kan likevel være av betydning å belyse de ulike behovene slik at folk opplever å bli tatt på alvor. Batel og Devine-Wright (2015) og Wolsink (2018) argumenterer for at det er nødvendig å forstå løsningsforslagene for å fremme en sosial aksept. Med dette som bakteppe oppleves mange mennesker som frustrerte over de høye strømprisene, hvor de argumenterer for hjelp til kraftkrevende industri, reversere avtaler, kutting av utenlandskabler og elektrifisering av sokkelen. Videre argumenteres det for tidligere utbetalinger i støtteordningen, daglige pressekonferanser og en transparent presentasjon av avgifter og påslag. Slik jeg forstår forslagene, ønsker folk en åpen kommunikasjon og bedre samarbeid med regjeringen, da dette kan påvirke hvordan folk oppfatter strømkrisen og tiltakene i seg selv.

Sovacool og Dunlap (2022) påpeker at menneskers reaksjoner kan være et resultat av deres politiske ideologi, som videre former deres perspektiv på konflikter. I denne sammenheng kan det påvirke folks meninger om hvilke politikere som egner seg best til å løse strømkrisen. Dette da flere krever nyvalg av regjeringen og at flere politikere bør stilles for riksrett som en del av løsningen. Noen mener at Erna Solberg bør komme tilbake til rollen som statsminister, da de mener Jonas Gahr Støre ikke er skikket til å håndtere strømkrisen og utvikle gode nok tiltak. I denne oppgaven har jeg ingen grunnlag for å vite sikkert hvilke politiske ideologier som ligger bak hver enkelt kommentar. Med bakgrunn i den overveiende negative responsen og bruken av utsagnet «vanlige folks tur», kan det likevel gjøres antagelser om at flere i utgangspunktet har en typisk arbeiderklasse ideologi, men nå heller ser andre politikere som mer skikket til å håndtere strømkrisen. I henhold til EØS-avtalen mener regjeringen at de engasjerer seg aktivt for å ivareta nasjonale interesser (Regjeringen, u.å.), hvor ett av kravene til Norges samarbeid med ACER er at vi skal beholde suverenitet over vannkraften og egen strømproduksjon (Fornybar Norge, u.å.b). Slik det fremgår i de tre kommentarfeltene er det stor uenighet med regjeringens perspektiv på situasjonen, da en rekke mennesker mener politikerne har gitt fra seg kontrollen til EU. I tillegg skriver folk at suvereniteten over egen strømproduksjon er tapt, hvor reduksjon av eksport og reforhandling av avtalene med EØS og ACER er på sin plass.

Sovacool og Dunlap (2014) beskriver at begrepet energidemokrati argumenterer for at menneskelige og miljømessige behov skal prioriteres før profitt. Energidemokratiet skal også tilføre en demokratisk kontroll, som bidrar til sikker energiforsyning, samt økonomisk og sosial bærekraft. Videre påpeker Rygg (2012) og Devine-Wright (2004) at mangel på aksept for energipolitiske tiltak kan variere fra sted til sted, men at det er viktig fra regjeringen sin side å kommunisere fordelene klart og tydelig til samfunnet. En slik inkludering kan bidra til å skape tillit og øke aksepten for tiltakene som settes i verk. Med dette som bakteppe ønsker folk i kommentarfeltene like strøm- og nettleiepriser over hele landet, da de opplever det som urettferdig at enkelte steder har billigere strøm sammenlignet med andre. Videre uttrykker folk et behov for økt forutsigbarhet i forbindelse med strømregningene, slik at disse ikke kommer som et sjokk for folk som bor på steder der strømprisene er høye. I den forbindelse er det verdt å belyse at folk kan forvente en viss levestandard i Norge fordi man i en vanlig norsk husstand er avhengig av strøm på flere områder. Strøm er ikke bare tilknyttet livsnødvendige aspekter som varme og matlaging, men er også noe vi bruker hver gang vi vasker klær, lader PC-en, mobilen, skrur på TV-en, radioen og lignende. Dagens strømvaner har fulgt den økende levestandarden etter andre verdenskrig, der dette kan resultere i folk sine ønsker om at staten

skal dekke alle ytterligere kostnader som følger med strømkrisen, eller innføre et pristak på 30, 50 eller 70 øre per kilowattime.

6.7 Skyldfordeling & syndebukker

Norge samarbeider med EU-kommisjonen og FN gjennom ulike avtaler og mål innenfor det grønne skiftet (Regjeringen, 2021c). Videre forklarer regjeringen at krafthandel med Europa vil skape verdier og bidra til en mer klimavennlig energibruk (Fornybar Norge, u.å.b). Til tross for at dette kan stemme i flere tilfeller ser mange i kommentarfeltene seg uenige og mener at dette samarbeidet resulterer i det motsatte av hva regjeringen sier. Folk uttrykker deres opplevelse av at energiomstilling i sammenheng med det grønne skiftet er negativ, da de ikke opplever verdiene som regjeringen påpeker. Mange kommenterer at de enkelte avtalene er for strenge, som medfører at regjeringen prioriterer internasjonale forpliktelser og et ønske om å se flinke ut foran de internasjonale aktørene, fremfor å prioritere nasjonens eget velvære. Sett bort i fra regjeringens informasjon mener folk at Norges politikk for grønn omstilling er urealistisk og at vi må gjennomgå en økonomisk transformasjon. Dette er en kontrast til regjeringens tredje energimarkedspakke fra 2018, som i følge deres eget perspektiv skulle styrke forbrukernes hensyn og samarbeid mellom landene (Fornybar Norge, u.å.a). Dette da et flertall av folk i kommentarfeltene angriper Nord Pool, ACER og andre strømreformer, avtaler og aktører og skylder på disse som en av årsakene til strømkrisen og situasjonen vi befinner oss i.

Norge er del av både det nordiske og europeiske kraftmarkedet som involverer handel med flere land (Regjeringen, 2021a). Med dette som bakteppe kritiseres eksporten av strøm til Europa, da mange i kommentarfeltene uttrykker hvordan samarbeidet mellom Norge og Europa har negative konsekvenser for den norske energisituasjonen. I den sammenheng antyder også folk i kommentarfeltene at kraftselskapene og strømleverandører kan tillegges skyld ved at de eksporterer norsk strøm til andre land. Det påpekte samarbeidet bidrar trolig til positive ringvirkninger for Norge, men belyses ikke gjennom de tre kommentarfeltene ved ett eneste tilfelle. Dette da folk uttrykker bekymringer ved at vi har gitt fra oss nasjonal kontroll over eget kraftmarked, som resulterer i at det nå er EU som tar beslutningene for Norge. I forbindelse med Europa nevnes spesifikt Tyskland og England, da kommentarene omtaler at deres energipolitikk har en negativ innvirkning på strømprisene i vårt eget land. Slik vi så i analysen er det en rekke syndebukker som pekes ut og blir tillagt skyld for strømkrisen, hvor statsministeren og regjeringen stilles i et dårlig lys. Folk i kommentarfeltene er raske til å klandre spesifikke personer og aktører, da det kan være effektivt å ha et felles mål.

6.8 Ansvar & likestilling i det norske kraftmarkedet

Diani (1992) og Tarrow (2011) beskriver sosiale bevegelser som et nettverk av uformelle interaksjoner mellom enkeltpersoner, grupper eller organisasjoner som er involvert i en politisk eller kulturell konflikt, som videre baserer seg på kollektive utfordringer og mål. I den forbindelse hevder Hess et al. (2021) og Hadden og Jasny (2019) at hvilke faktorer som er avgjørende kan variere, men gruppens taktiske valg kan påvirke deres resultat i stor grad. I kommentarfeltene fremgår det at ett av deres overordnede mål er at statsministeren og regjeringen holdes ansvarlige for sine handlinger. I hovedsak anses Jonas Gahr Støre som hovedansvarlig for å løse problemet, da han har hatt muligheten til å vise at han jobber for folkets interesser. Nåværende regjering kritiseres også i kommentarfeltene i den forbindelse at folk mener de ikke tar ansvaret på alvor. Dette kan tolkes som et taktisk valg av folk i kommentarfeltene da de peker ut spesifikke personer og aktører, fordi de ikke opplever at deres interesser blir ivaretatt. Flere uttrykker hvordan de føler seg skuffet, dårlig ivaretatt av sine statsoverhoder, samt hvordan de begår en urett mot det norske folket. Sett i lys av Sovacool og Dunlap (2022) sin beskrivelse av hvordan reaksjoner påvirkes av politiske ideologier, kan dette være eksempler på hvordan folk resonerer seg frem til sine synspunkter på strømkrisen.

Hess og Satcher (2019) mener at myndighetenes støtte er godt dokumentert som faktor for at en gruppe skal oppnå ønskede resultater i sammenheng med sitt felles mål. Slik det fremgår i kommentarfeltene ønsker folk at regjeringen holdes ansvarlige i sammenheng med skjevfordelte strømpriser i landet, da de mener det skal være likt for alle, uavhengig av hvor en har valgt å bosette seg eller hvilke værforhold som går igjen. I den forbindelse refererer folk til de ulike komponentene på strømregningen, som består av strømpris, nettleie, merverdiavgift og elavgift, en avgift til Energifondet og betaling for elsertifikater. Folk opplever det som urettferdig, da husholdningene i Troms, Finnmark og Nordland er fritatt merverdiavgift, mens husholdningene i Nord-Troms og Finnmark er fritatt elavgiften (Regjeringen, 2021a). Gjennom dette argumentet mener folk i kommentarfeltene at regjeringen må gjøre det likt for hele landet, fremfor å skape ulikheter. Folk opplever det som viktig å forenkle strømregningene slik at alle kan forstå de ulike komponentene betydning, eller i beste fall fjerne avgiftene. I sammenheng med Nord Pool, EØS-avtalen og ACER mener folk at regjeringen skal reforhandle eller avslutte disse avtalene, da aktørene ikke ivaretar folk sine interesser like aktivt som de selv mener.

7 Konklusjon

Slik jeg beskrev i kapittel 1 *Introduksjon* er formålet med denne oppgaven å undersøke folk sine reaksjoner på strømkrisen og tiltakene for perioden 2021 – 2022, som fremkommer i kommentarfeltene på statsministerens kontor sin Facebook-side. Målet med denne oppgaven er å kunne besvare følgende problemstilling:

«Hvilke tiltak ble iverksatt av regjeringen under strømkrisen for perioden 2021-2022, og hvordan reagerte folk på Facebook som følge av tiltakene?»

I delkapittel 4.2.1 *Valg av nettsted & innlegg* og *Tabell 1: Oversikt over tiltak og forslag presentert per innlegg*, ble de ulike tiltakene presentert og kontekstualisert innenfor sine respektive datoer. Mange mennesker har vist hvordan de reagerte på tiltakene i kommentarfeltene på Facebook-siden til statsministerens kontor, hvor i hovedsak frustrasjon, sinne, misnøye og uenighet med tiltakene kommer til uttrykk. Årsakene til hvorfor folk reagerer som de gjør kan variere, men det er enkelte gjentakende aspekter. I den forbindelse kan det knyttes opp til hvordan folk mister tilgang på rimelig og stabil pris, en manglende ivaretagelse av samfunnet i tråd med sosial og økonomisk bærekraft, dårlig samarbeid mellom folket og regjeringen, samt regjeringens håndtering av strømkrisen og deres evne til å utvikle tiltak.

I underproblemstilling 1: *«Hvilke hovedtemaer eller kontroverser diskuteres, og hvilke følelser er tilknyttet?»* blir politikerforakt, identitetsrelaterte perspektiver og sosiale ulikheter relevant. Politikerforakt kommer til uttrykk gjennom 559 kommentarer, hvor folk i kommentarfeltene kan ses som en sosial bevegelse slik Diani (1992) beskriver det, da de engasjerer seg i en politisk konflikt. De oppleves som et digitalt nettverk, hvor de viser en form for digital sivil ulydighet, ved å utføre ikke-voldelige politiske handlinger for å kommunisere motstand til politikken (Smith, 2013; Rojas, 2006). Identitetsrelaterte perspektiver vises i 216 kommentarer i sammenheng med utsagnet «vanlige folks tur» og Norges historie. Reaksjonene på utsagnet kan komme fra forestillingen om hvordan statsministeren har en fot i hver klasse der arbeiderklassen ble lovet en mer fordelaktig sosial posisjon, noe folk opplever som feil da statsministeren ikke har like levekår eller felles natur med «vanlige folk», sett i lys av Bourdieus (1990) beskrivelse av klasse. Politikerne sammenlignes med tyskerne under andre verdenskrig, da folk mener regjeringen gir fra seg suvereniteten til andre land. Sosiale ulikheter uttrykkes i 163 kommentarer, der folk opplever uunnværlige endringer i egen forbrukeratferd, redusert

livskvalitet og økonomi, som kommer til uttrykk ved en rekke eksempler av ekstreme måter å spare på strømmen. Slik Maréchal og Holzemer (2018) og Wolsink et al. (2016) forklarer, må energiomstillinger ta sikte på å løse slike utfordringer. Ettersom folk ikke opplever sine interesser som ivaretatt, kan aksepten rundt tiltakene minkes.

Når det kommer til underproblemstilling 2: «*Hvilke aktører holdes ansvarlige for energibrukspolitikken i kommentarfeltene*»? konkluderer jeg med at statsministeren og regjeringen holdes som hovedansvarlige i kommentarfeltene, da folk mener de har hatt muligheten til å vise at de jobber for det norske folket. I den forbindelse trekker folk frem Nord Pool, ACER, EØS-avtalen og Parisavtalen, da folk ønsker at de ulike samarbeidene skal opphøre eller reforhandles på grunn av de negative konsekvensene. Dette kobles videre til underproblemstilling 3: «*Hvordan vurderes de relevante aktørene i lys av skyld og hvem blir sett i et positivt lys*»? , der alle de ulike aktørene tilskrives skyld for strømkrisen og ingen blir sett i et positivt lys. Jonas Gahr Støre og regjeringen får hovedandelen av skylden fra folk i kommentarfeltene. Dette da de anses som ansvarlige for å håndtere strømkrisen og utvikle tilstrekkelige tiltak. Jeg opplever det som effektivt av folk i kommentarfeltene å peke ut spesifikke personer og aktører som syndebukker, da det kan være effektivt å ha et felles mål.

Ved underproblemstilling 4: «*Hva slags løsninger foreslår de som deltar i diskusjonen om energipolitikk*»? konkluderer jeg med at det er en rekke ulike forslag, som vil si det kan være vanskelig å imøtekomme de ulike behovene. Det kan likevel gi økt sannsynlighet for sosial aksept slik Devine-Wright (2004) forklarer, ved å utvikle tiltak som dekker interessene til flere mennesker. Folk i kommentarfeltene foreslår støtteordninger for kraftkrevende industri, reversering av avtaler, kutting av utenlandskabler og elektrifisering av sokkelen, tidligere utbetalinger i støtteordningen, daglige pressekonferanser og en transparent presentasjon av avgifter og påslag. Flere foreslår nyvalg av regjeringen og at flere politikere bør stilles for riksrett. Noen mener at Erna Solberg bør bli statsminister, da de mener Jonas Gahr Støre ikke er skikket til å håndtere strømkrisen. Videre uttrykkes forslaget for like strøm- og nettleiepriser over hele landet og økt forutsigbarhet i forbindelse med strømrregningene. Avslutningsvis foreslår folk at staten skal dekke alle ytterligere kostnader som følger av strømkrisen, eller innføre et pristak på 30, 50 eller 70 øre per kilowatttime.

7.1 Videre forskning

Når det gjelder videre forskning kan undersøkelsen av hvordan sosiale bevegelser via digitale møteplasser påvirker politiske institusjoner og deres beslutninger i energipolitikken, samt hvordan folks politiske ideologier påvirker deres perspektiv i slike kriser. Videre kunne det vært interessant å studere om åpen kommunikasjon og samarbeid mellom politikere, aktører og folk kan føre til økt sannsynlighet for sosial aksept i lys av en krisesituasjon. Med løsningsforslagene i denne oppgaven som bakteppe kunne det vært interessant å forske på om de ville vært effektive i strømkrisen, i forbindelse med forbedret energieffektivitet, regulering av strømeksport og reforhandle ulike avtaler Norge er en del av. Det kan legge til rette for utvikling av mer bærekraftige energiløsninger og sikre en stabil og rimelig strømforsyning i Norge. Ettersom Norge er en del av det europeiske energimarkedet kan samspillet med andre land studeres for å finne løsninger som er sosialt og økonomisk bærekraftig. En annen tilnærming kan være ett dypdykk i hvordan Norges samspill med internasjonale aktører og avtaler påvirker strømprisene og energiforsyningen i Norge, samt hvordan det påvirker folks tillit til norske politikere og regjeringen. Dette kan gi en bedre forståelse av internasjonalt samarbeid om energirelaterte spørsmål og hvordan det påvirker vår energiforsyning.

Referanseliste

- Anderson, J. (2021). *Understanding cultural geography: Places and traces* (3. utg.). Routledge.
- Aune, M. (2007). Energy comes home. *Energy Policy*, 35(11), 5457-5465.
<https://doi.org/10.1016/j.enpol.2007.05.007>
- Baigorrotegui, G.B. (2019). Destabilization of Energy Regimes and Liminal Transition through Collective Action in Chile. *Energy Research & Social Science*, 55(1), 198–207. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2019.05.018>
- Batel, S. & Devine-Wright, P. (2015). Towards a better understanding of people's responses to renewable energy technologies: insights from social representations theory. *Public Understanding of Science*, 24(3), 311–325. <https://doi.org/10.1177/0963662513514165>
- Bertot, J. C. & Jarger, P. (2010). Designing, implementing, and evaluating user-centered and citizen-centered e-government. *International Journal of Electronic Government Research*, 6(2), 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2015.02.001>
- Boucher, J.L., Kwan, G.T., Ottoboni, G.R. & McCaffrey, M.S. (2021). From the suites to the streets: Examining the range of behaviors and attitudes of international climate activists. *Energy Research & Social Science*, 72(1), 101866.
<https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101866>
- Boudet, H. S., Zanocco, C. M., Howe, P. D. & Clarke, C. E. (2018). The effect of geographic proximity to unconventional oil and gas development on public support for hydraulic fracturing. *Risk Analysis*, 38(9), 1871–1890. <https://doi.org/10.1111/risa.12989>
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgment of taste*. Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1987). What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups. *Berkeley journal of sociology*, 32(1), 1-17.
<https://www.jstor.org/stable/41035356>
- Bourdieu, P. (1990). *In The logic of practice*, I R. Nice (Red.), Stanford University Press.
- Brundtland, G. H. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development* (UN-Document A/42/427).
<https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>

- Ciucci, M. (2022, 14. september). *Energy policy: General principles*. European Parliament. Hentet 16. mars 2023 fra <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles>
- Cohen, J. J., Reichl, J. & Schmidthaler, M. (2014). Re-focussing research efforts on the public acceptance of energy infrastructure: A critical review. *Energy*, 76(1), 4–9. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2013.12.056>
- Devine-Wright, P. (2004). Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy. *Wind Energy* 8(2), 125–139. <https://doi.org/10.1002/we.124>
- Diani, M. (1992). The concept of social movement. *The Sociological Review*, 40(1), 1-25. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1992.tb02943.x>
- Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks. The triple bottom line of 21st century business*. Capstone.
- ENCHANT. (u.å.). *Project information*. Hentet 16. mars 2023 fra <https://enchant-project.eu/project-info/>
- Export Comments. (u.å.). *Export Social Media Comments*. Hentet 7. februar 2023 fra <https://exportcomments.com>
- FN-sambandet (2023, 19. januar). *FNs bærekraftsmål*. Hentet 16. mars 2023 fra <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- Fornybar Norge. (u.å.a). *Derfor er strømprisen uvanlig høy*. Hentet 8. februar 2023 fra <https://www.fornybarnorge.no/strommarked/derfor-er-stromprisen-hoyere-i-ar-enn-i-fjor/>
- Fornybar Norge. (u.å.b). *Spørsmål og svar om Acer og europeisk energisamarbeid*. Hentet 16. mars 2023 fra <https://www.fornybarnorge.no/fagomrader/energi--og-klimasamarbeid-med-eu/sporsmal-og-svar--om-acer/>
- Hadden, J. & Jasny, L. (2019). The power of peers: How transnational advocacy networks shape NGO strategies on climate change. *British Journal of Political Science*, 49(2), 637-659. <https://doi.org/10.1017/S0007123416000582>
- Hess, D. J. & Satcher, L. A. (2019). Conditions for successful environmental justice mobilizations: an analysis of 50 cases. *Environmental Politics*, 28(4), 663-684. <https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1565679>
- Hess, D. J., McKane, R. & Pietzryk, C. (2021). End of the line: Environmental justice, energy justice, and opposition to power lines. *Environmental Politics*, 31(4), 663-683.

<https://doi.org/10.1080/09644016.2021.1952799>

- Howell, E. L., Li, N., Akin, H., Scheufele, D. A., Xenos, M. A. & Brossard, D. (2018). How do U.S. state residents form opinions about ‘fracking’ in social contexts? A multilevel analysis. *Energy Policy*, 106(1), 345–355. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.04.003>
- Kozinets, R. (2015). *Netnography: Redefined* (2. utg.). SAGE Publications Ltd.
- Maréchal, K. & Holzemer, L. (2018). Unravelling the ‘ingredients’ of energy consumption: Exploring home-related practices in Belgium. *Energy Research & Social Science*, 39(1), 19-28. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2017.10.025>
- NVE. (2022, 20. oktober). *Utenlandskabler bidrar til forsyningsikkerhet*. Hentet 16. mars fra <https://www.nve.no/reguleringsmyndigheten/slik-fungerer-kraftsystemet/utenlandskabler-bidrar-til-forsyningssikkerhet/>
- Ocelík, P., Lehotský, L. & Černoch, F. (2021). Beyond our backyard: Social networks, differential participation, and local opposition to coal mining in Europe. *Energy Research & Social Science*, 72(1), 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101862>
- Olsen, B., Weihe, H. W. & Hjelseth, A. (2023, 14. mars). *Pierre Bourdieu*. Store Norske Leksikon. Hentet 20. mars 2023 fra https://snl.no/Pierre_Bourdieu
- Ravnaas, N. R. (2014, 19. juni). Slik ble AP-leder Jonas Gahr Støre søkkrik. *Nettavisen*. Hentet 19. april fra <https://www.nettavisen.no/slik-ble-ap-leder-jonas-gahr-store-sokkrik/s/12-95-7776581>
- Rebo, H. P. B. (2022, 22. november). *Politikken svikter grønn omstilling*. Norsk Industri. Hentet 20. april 2023 fra <https://www.norskindustri.no/dette-jobber-vi-med/energi-og-klima/aktuelt/politikken-svikter-gronn-omstilling/>
- Regjeringen. (2021a, 12. oktober). *Kraftmarkedet og strømpris*. Hentet 17. mars 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/stromnettet/kraftmarkedet-og-strompris/id2076000/>
- Regjeringen. (2021b, 6. desember). *Hva EØS-avtalen omfatter*. Hentet 17. mars 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/eos1/hva-avtalen-omfatter/id685024/>
- Regjeringen. (2021c, 8. desember). *Det grønne skiftet*. Hentet 17. mars 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/det-gronne-skiftet/id2879075/>
- Regjeringen. (2021d, 11. desember). *Regjeringen med milliardpakke i strømstøtte*. Hentet 27.

- april 2023 fra https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-med-milliardpakke-i-stromstotte/id2891839/?fbclid=IwAR2yTvtvIm9J7beG3a5spra5aHLUICKjTb62B2zLdO28BRxTjh9sYT_LpWQ
- Regjeringen. (2021e, 22. desember). *Endret stønadsordning for husholdninger som følge av ekstraordinære strømavgifter*. Hentet 27. april 2023 fra https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endret-stonadsordning-for-husholdninger-som-folge-av-ekstraordinare-stromavgifter/id2893331/?fbclid=IwAR14N_IEYGkqdBPNJMok2tHJjrj57V-5Jjj8vNG_Iqzg5AsolelI99JeDXw
- Regjeringen. (2022, 8. januar). *Regjeringen oppjusterer sikringsordningen og gir folk mer strømstøtte*. Hentet 27. april 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-oppjusterer-sikringsordningen-og-gir-folk-mer-stromstotte/id2894979/?fbclid=IwAR2Gsn66wuu7piEpSKOUmm6kIgALN1YpTqLM6f1GOVtlV5YH1pbCrjhwjdQ>
- Regjeringen. (u.å.). *Norge og EU*. Hentet 17. mars 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/tema-norge-eu/id115260/>
- Rojas, F. (2006). Social Movement Tactics, Organizational Change and the Spread of African-American Studies. *Social Forces*, 84(4), 2147-2166. <https://doi.org/10.1353/sof.2006.0107>
- Smith, W. (2013). *Civil Disobedience and Deliberative Democracy*. Routledge.
- Sovacool, B. K. (2009). Rejecting renewables: The socio-technical impediments to renewable electricity in the United States. *Energy Policy*, 37(11), 4500-4513. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.05.073>
- Sovacool, B. K. & Dworkin, M. H. (2014). *Global Energy Justice: Problems, Principles, and Practices*. Cambridge University Press.
- Sovacool, B. K. & Dunlap, A. (2022). Anarchy, war, or revolt? Radical perspectives for climate protection, insurgency and civil disobedience in a low-carbon era. *Energy Research & Social Science*, 86(1), 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102416>
- Statnett. (u.å.). *Om strømpriser*. Hentet 10. februar 2023 fra <https://www.statnett.no/om-statnett/bli-bedre-kjent-med-statnett/om-strompriser/>
- Statsministerens kontor. (2021a, 11. desember). *Pressekonferanse om straumsituasjonen*. Facebook. Hentet 20. februar 2023 fra https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=336648794544866

- Statsministerens kontor. (2021b, 22. desember). *Slik får du hjelp til strømregningen*. Facebook. Hentet 20. februar 2023 fra <https://www.facebook.com/watch/?v=665676931357614>
- Statsministerens kontor. (2022, 8. januar). *Regjeringen oppjusterer sikringsordningen og gir folk mer strømstøtte*. Facebook. Hentet 20. februar 2023 fra <https://www.facebook.com/statsministerenskontornorge/posts/pfbid0VdCYTrfW4Ahqg7nUp8Z47Q8aGJevsu459jHJsxBaXCVtE8wDN26fcSbt6Ltz9FYml>
- Tarrow, S. (2011). *Power in Movement: Social movements and Contentious Politics* (3. utg.). Cambridge University Press.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Fagbokforlaget.
- Thue, L. (1996). *Strøm og styring: Norsk kraftliberalisme i historisk perspektiv*. Ad notam Gyldendal.
- Tjernshaugen, A. (2021, 7. september). *Bærekraft*. Store norske leksikon. Hentet 15. mars 2023 fra <https://snl.no/b%C3%A6rekraft>
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Gyldendal akademisk
- Walker, G., Simcock, N. & Day, R. (2016). Necessary energy uses and a minimum standard of living in the United Kingdom: Energy justice or escalating expectations? *Energy Research & Social Science*, 18(1), 129-138. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2016.02.007>
- Wolsink, M. (2018). Social acceptance revisited: gaps, questionable trends, and an auspicious perspective. *Energy Research & Social Science*, 46(1), 287–295. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2018.07.034>
- Wray, S. (1999). On electronic civil disobedience. *Peace Review*, 11(1), 107-111. <https://doi.org/10.1080/10402659908426237>

